

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

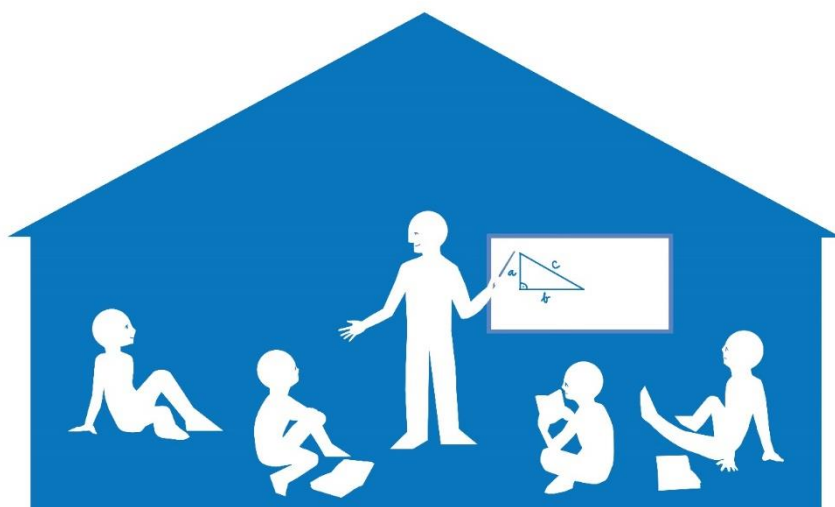
MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Zkušenosti se zajišťováním bezplatných obědů v Karlovarském a Ústeckém kraji

Matěj Seifert, Světlá Veselá Nová, Sylvia Začková

Odbor pro sociální začleňování (Agentura),
Ministerstvo pro místní rozvoj ČR

Únor 2022

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Agentura
pro sociální začleňování

Stručný přehled hlavních zjištění a doporučení

Z výzkumného souboru 30 % respondentů ve své škole nevidí žádné děti s potřebou obědů zdarma, 60 % o nich ví, 10 % si není jisto („nevím“). Výrazně častěji je potřeba obědů zdarma vnímána u základních škol, což naznačuje možné podcenění potřeb dětí v mateřských školách.

Školy využívají různé programy zajištění obědů zdarma (v pořadí od nejčastěji uváděného Women for Women, MPSV, MŠMT, Drab Foundation, Patron dětí z. s., Člověk v tísni, Nadace České spořitelny, jiné neziskové organizace) i alternativní možnosti (sponzorství, podpora zřizovatele). Školy málokdy kombinují více programů. Protože programy se doplňují v cílových skupinách, je nutné buď působit na úpravu jejich podmínek, nebo vybízet školy k tomu, aby využitím více programů vyšly vstříc všem dětem, které oběd zdarma potřebují. Zejména jde o děti rodičů, kteří nemají prostředky na oběd, ale nejsou příjemci dávek hmotné nouze. Je vhodné působit na to, aby se školy mohly do programů zapojit ve vztahu ke konkrétnímu dítěti i v průběhu školního roku.

Školy informace o programech nejčastěji čerpají od krajských úřadů. Tuto informovanost je vhodné zachovat, a to jak ke školám, tak ke zřizovatelům škol. Důraz je vhodné klást na existenci více programů, odlišnosti jejich cílových skupin i postupu zapojení. Poukázáno může být na možnost zajistit ve specifických situacích oběd zdarma neformálně, např. když je počet žáků pro zařazení do programu ve škole minimální. Vhodné je podporovat lokální spolupráci terénních pracovníků, NNO, sociálních pedagogů, školních asistentů a dalších, např. v situacích, kdy děti zjevně potřebují oběd zdarma, ale zákonný zástupce nedá souhlas/situaci neřeší. Tato okolnost byla respondenty označena za nejčastější důvod, proč oběd nezískají všechny děti, které jej potřebují.

Většina respondentů vnímá totožné důvody pro poskytnutí podpory, jaké jsou uvedeny v podmínkách programů (tj. špatná finanční situace rodiny, hmotná nouze). Někteří respondenti směřují potřebu obědu zdarma s vnějšími okolnostmi, např. zda žák žije či nežije v úplné rodině. Část respondentů se odvolává na kritéria, která nelze spojit s nejlepším zájmem dítěte, např. zásluhovostí na straně rodiče, aktivním přístupem rodičů, (ne)spravedlností podpory, jestliže rodiče finanční prostředky z jiných dávek užívají k financování závislosti aj. Je nutné vysvětlit, že obědy zdarma se týkají základní fyziologické potřeby dítěte, a jestliže dítě je ochotno oběd využít, není vhodné je sankcionovat cestou odepření obědů za nevhodné chování rodičů.

Nadpoloviční část respondentů (62,5 %) se domnívá, že v jejich školách nebyl zajištěn ve školním roce 2021/2022 oběd zdarma pro všechny, kdo jej potřebují. Udanými důvody jsou např. nespolupráce rodiče, nepřekrývání se s cílovou skupinou programu, obtíže při doložení nezbytného potvrzení k čerpání podpory.

Administrativní nenáročnost je nejpříznivěji hodnocena u programu Women for Women o.p.s. V aspektu náročnosti výběru dětí a žáků/žaček do programu je příznivé hodnocení programu Women for Women o.p.s., nejednoznačné je hodnocení programu MPSV. Popis přínosů přibližně koresponduje s dřívějšími zjištěními (Median, 2017) u posílení školní docházky, zlepšení výsledků vzdělávání/připravenosti dětí do škol a zlepšení vztahů ve třídních kolektivech. Výzkum nově poukazuje na přínos ve zlepšení vztahu se zákonnými zástupci dítěte. Cca 1/3 škol deklaruje zlepšení v účasti na odpovědných aktivitách. Oproti tomu 1/3 škol přínosy ve sledovaných aspektech

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

nevidí nebo není schopna posoudit. Na přínosy programu u větší části škol, opakovaně potvrzené, je vhodné poukazovat v komunikaci o programech obědů zdarma.

Poskytování obědů zdarma v českém školství – kontext výzkumu

Poskytování obědů zdarma v českém školství bylo reakcí na televizní reportáž, která v roce 2013 upozornila na problémy s placením za obědy u některých dětí. Nezisková organizace Women for Women bezprostředně po reportáži zahájila související projekt pomoci (Women for women, nedat.).

Do poskytování obědů zdarma se následně zapojily vypsáním programů Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a některé další neziskové organizace, buď prostředky svých dárců, nebo s využitím prostředků poskytovaných ministerstvy či z Operačních programů Evropské unie. Zatímco program MPSV umožňuje financovat stravování dětem od 3 do 15 let věku, MŠMT cílilo nejprve na žáky základních škol (blíže Median, 2017; MŠMT, nedat.-e.; MPSV, 2020). MŠMT (nedat.-f.) se poté rozhodlo v Karlovarském a Ústeckém kraji podpořit také děti docházející do mateřských škol. Ve znění výzvy není podmínka, že se musí jednat o děti docházející do povinného roku předškolního vzdělávání, týká se všech dětí v MŠ.

Program MPSV byl určen dětem, jejichž rodiče čerpají dávky hmotné nouze. Podmínkou je potvrzení ÚP pro rodiče a souhlas rodiče s podporou, deklarováný ve škole. Děti si musí poskytnuté jídlo sníst ve škole. Např. v roce 2021 mohli získat rodiče potvrzení ÚP v květu až srpnu 2021, pozdější zapojení bylo možné pouze na druhé pololetí školního roku v lednu 2022. Dotace je přes kraj poskytována přímo škole, děti s obědem zdarma nejsou ve škole nijak vyčleňovány či identifikovány a obědvají běžně se svými spolužáky. Pomoc může být odebrána v souvislosti s výraznou absencí, neodebíráním obědů apod. Účast škol není povinná, toto pravidlo platí pro všechny ze zde popsaných programů (k podmínkám programu např. Ústecký kraj, 2021; MPSV, 2021).

Program MŠMT podmínku hmotné nouze nemá a ministerstvo jej vnímalo jako možné zastoupení právě v situacích, kdy program MPSV z tohoto důvodu nevyhovuje (Median, 2017). Zařazení do programu je možné pro žáky, kterým byla prominuta úplata za školní stravování nebo snížena úplata za školní stravování ředitelem; jsou žáky školy, kde není poskytováno vzdělávání za úplatu a nejsou umístěni ve školském zařízení pro ústavní nebo ochrannou výchovu. Program je určen žákům z rodin, které se ocitly v nepříznivé finanční situaci. Podmínkou je požádání o podporu či souhlas s ní ze strany rodiny a základní školy. Distribuce podpory MŠMT byla řešena přes neziskové organizace, pro roky 2016 až 2018 přes SPOLEČNĚ-JEKHETANE, o.p.s.; DRAB FOUNDATION, nadační fond a WOMEN FOR WOMEN, o.p.s. (MŠMT, nedat.-a., nedat.-b., nedat.-c). V roce 2020 byly prostředky přiděleny pouze organizaci WOMEN FOR WOMEN, o.p.s. (MŠMT, nedat.-d). Pro roky 2019 a 2021 nejsou výsledky programu na webu MŠMT zveřejněny, v roce 2019 však byla zveřejněna výzva pro podporu základním školám (MŠMT, nedat.-e.), v roce 2021 pak mateřským školám v Ústeckém a Karlovarském kraji (MŠMT,

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

nedat.-f). Program umožňuje poskytnout prostředky školní jídelně se samostatnou právní subjektivitou, a ani v tomto programu nejsou prostředky poskytovány přímo rodině.

Nadace Open Society Fund nechala v roce 2017 zpracovat analýzu týkající se obědů zdarma. Zpráva uvádí pro obědy zdarma tyto argumenty: lepší začlenění dětí do kolektivu, pozitivní vliv na školní docházku a prospěch, lepší výživa a zdraví dětí, pozitivní vliv předškolního vzdělávání na další vzdělávání, je-li obědy podpořena účast v předškolním vzdělávání. Fakticky z výzkumu vyplynulo, že ve školách zapojených do programu ocenili (v pořadí od nejčastěji uvedeného přínosu) zlepšení socializace dotovaných žáků (78 % škol), posílení kolektivu (57 %), zlepšení školní docházky (53 %), zlepšení školních výsledků (39 %), zvýšení počtu chudých dětí ve škole (např. v předškolním vzdělávání) (23 %). Některé školy uvádí i důsledky, které jsou zdrojem obav: stigmatizaci žáků čerpáním podpory (30 % škol) (Median, 2017, s. 6, 46).

Bezplatné obědy jsou jako efektivní opatření pro podporu účasti na předškolním vzdělání uvedeny ve Strategii vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+ (MŠMT, 2020):

Jedním z klíčových faktorů, který může pomoci zvýšit účast dětí na předškolním vzdělávání, je úhrada stravného. To by mohlo přivést děti, které se ho neúčastní kvůli finanční situaci rodičů. Z dostupných dat navíc plyne, že stravování ve školních zařízeních má pozitivní dopady na začlenění dítěte do kolektivu, školní docházku. Pozitivní vliv obědů zdarma pro děti z chudých rodin pak reflektují zejména ředitelé mateřských škol, kdy 70 % z nich pozorovalo zlepšení docházky, 60 % jejich výsledky a zvýšil se i počet chudších dětí v MŠ (37 %), část dětí tedy MŠ pravidelně nenavštěvuje právě kvůli finanční náročnosti. **V aktivitě dojde k rozšíření dotačního programu „Podpora školního stravování žáků základních škol“ o cílovou skupinu dětí navštěvující mateřské školy v Ústeckém a Karlovarském kraji a navýšení jeho alokace.** (s. 116, zdůraznění autoři výzkumu)

V návaznosti na tuto skutečnost vznikla z jednání MAP Chomutovsko v roce 2021 zakázka na pracovníky Odboru pro sociální začleňování MMR, pomoci se zmapováním využívání Obědů zdarma v Ústeckém a Karlovarském kraji. Předpokládaným přínosem studie by mělo být získání podkladů pro další spolupráci Odboru pro sociální začleňování s obcemi a kraji v oblasti strategického plánování a možnost poskytnutí zpětné vazby krajským úřadům, MŠMT či MPSV a dalším poskytovatelům této podpory. Stanoveny byly tyto výzkumné otázky:

- Nakolik jsou školami ve výzkumném souboru využívány programy podpory obědů zdarma? Dochází v zapojení škol ke změnám (např. odstoupení od programu, zda se některé školy v roce výzkumu k programům připojují nově)?
- Jaké zkušenosti s programy mají školy, zejména ve vztahu k administrativní náročnosti obědů zdarma, náročnosti výběru dětí a žáků pro podporu a pozorovaným přínosům obědů zdarma?

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

Metody, výzkumná procedura a respondenti

Pro realizaci šetření byl sestaven vlastní dotazník, odvozený od stanovených výzkumných otázek. Návrh dotazníku vytvořený v září 2021 byl do října 2021 připomínkován interně v Odboru pro sociální začleňování MMR ČR a docházelo postupně ke úpravám. Konzultován byl také s externími partnery – pracovníky MAP Chomutovsko, několika řediteli škol, pracovníci krajského úřadu Karlovarského kraje.

Sběr dat byl na online platformě *Microsoft Forms* zahájen **10. listopadu 2021** a ukončen **15. prosince 2021**. Proběhlo e-mailové oslovení všech ředitelů základních a mateřských škol (včetně organizací, které zřizují zároveň základní a mateřskou školu) v Ústeckém a Karlovarském kraji, a to cestou Regionálního centra Západ Odboru pro sociální začleňování MMR ČR, a pro získání dostatečné odezvy také s pomocí odboru školství KÚ KVK. Respondenti byli v oslovení výslovně upozorněni, aby dotazník zodpověděli i v případě, že na své škole žádný program financování obědů zdarma nevyužívají. Avizováno bylo, že data budou vyhodnocena pouze v agregované podobě, tj. bez přiřazení jejich odpovědí v této závěrečné zprávě konkrétní škole. Po dobu šetření byla respondentům nabídnuta telefonická a e-mailová podpora pracovnice Regionálního centra Západ OSZ.

V tab. 1 jsou informace o výzkumném souboru. Protože osloveni byli vždy ředitelé škol, počty odpovědí respondentů jsou porovnány vůči počtu škol v jednotlivých kategoriích celkem, bez ohledu na to, kolik pracovišť daná škola zřizuje. Celkový podíl respondentů není malý, v Karlovarském kraji přesahuje 50 % škol, v Ústeckém kraji zahrnuje téměř 28 % škol, nízká je reprezentace zejména MŠ v Ústeckém kraji. Protože sběr probíhal anonymně, uvedené podíly škol by se snížily v případě, že by z jedné školy přišlo reálně více odpovědí (např. když by za školu kombinující MŠ a ZŠ odpověděli vedoucí MŠ a ředitelka ZŠ). Přímě osloven byl ale vždy jen jeden zástupce školy, či organizace zřizující více typů škol.

Tab. 1. Počty škol zapojených do šetření

Typ školy	Výzkumný soubor – respondenti (počet a odhad reprezentovaného podílu škol kraje)			Škol v krajích (počet škol celkem)	
	Karlovarský kraj	Ústecký kraj	Celkem	Karlovarský kraj	Ústecký kraj
MŠ	48 (57 %)	32 (13 %)	80 (24 %)	84	249
MŠ a ZŠ	17 (43 %)	43 (39 %)	60 (40 %)	40	111
ZŠ	39 (57 %)	73 (42 %)	112 (46 %)	68	174
Celkem	104 (54 %)	148 (28 %)	252 (35 %)	192	534

Šetření kombinuje uzavřené, otevřené a polootevřené otázky, kde mohou respondenti předpřipravené varianty odpovědi doplnit vlastní dalším textem. Otevřené odpovědi respondentů byly kódovány vždy do tolika obsahových/věcných kategorií, kterých se týkaly. V tabulkách proto součet podílů odpovědí v kategoriích může překračovat 100 %.

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

Výsledky šetření

Komu by měly být obědy zdarma poskytovány

Nejprve byl sledován názor respondentů na to, komu by měly být obědy poskytovány. Podíly jsou uvedeny vůči všem respondentům, kteří na otázku odpověděli. Zobrazen v tabulkách je procentuální podíl odpovědí v dané širší kategorii, a zároveň v závorce počet respondentů, kteří daný názor vyjádřili. Hodnoty jsou zaokrouhleny na celá čísla.

Odpovědi *nikomu* v tab. 2 reprezentují ty respondenty, kteří se domnívali, že obědy zdarma nemají být poskytnuty žádnému dítěti (např. „*nikomu*“, „*není potřeba*“), nikomu u nich ve škole (např. „*Na naší škole asi taková potřeba není.*“; „*V naší škole nejsou děti, které by potřebovaly bezplatné obědy*“), nebo že obědy zdarma být poskytovány nemají, protože by program měl mít jinou podobu („*Úplně zdarma nikomu. Příspěvek by určitě byl vhodný pro rodiny s nižšími příjmy a větším počtem dětí.*“).

Odpověď *všem* dětem reprezentuje respondenty, kteří preferují, aby obědy byly bezplatné pro všechny děti a žáky (např. rozsáhlejší vyjádření „*Obědy bezplatně by měly být dávány všem dětem. Vyřešilo by to administrativu, která se s tím pojí a výběr komu ano a komu ne. Všechny děti, bez rozdílu, by měly zajištěno alespoň jedno teplé a plnohodnotné jídlo denně*“), případně konstatují, že tak je to u nich ve škole již nastaveno (např. „*V naší organizaci poskytujeme bezplatné stravování všem dětem i žákům. Stravování hradí zřizovatel (obec).*“).

Mimo těch, kteří si nebyli odpovědi jisti nebo uvedli odpověď, ze které nebylo možné postoj vyčíst (např. konkrétní počet žáků, kterým je poskytován oběd zdarma v jejich škole), většina následně uvedla **různě upřesněné skupiny**, kterým by obědy zdarma měly být poskytovány.

V kategorii *jiné* jsou zahrnuty další názory, např. názor, že obědy mají být poskytnuty „*všem nebo nikomu*“; nebo zcela neurčité odpovědi, že by měly být poskytnuty „*všem, kteří to potřebují*“ nebo „*rodinám, které to doopravdy potřebují*“, nebo „*dětem*“. Veškeré odpovědi v této části jsou rámovány informacemi, které respondent o programech má, a jak bude zřetelné, někdy mohou být tímto i zkreslené, např. návrh, aby byly poskytovány obědy zdarma v MŠ, když tam již jsou poskytovány na území kraje jsou apod.).

Tab. 2. Základní přehled názorů respondentů na obědy zdarma

	Komu by podle Vašeho názoru měly být ve vašem typu školy poskytovány obědy bezplatně?						
	Karlovarský kraj (podíl a počet odpovědí)			Ústecký kraj (podíl a počet odpovědí)			Celkem (počet, %)
	MŠ	MŠ a ZŠ	ZŠ	MŠ	MŠ a ZŠ	ZŠ	
upřesněné skupině	83 % (40)	65 % (11)	92 % (36)	88 % (28)	79 % (34)	84 % (62)	83 % (211)
nikomu	8 % (4)	12 % (2)	3 % (1)	6 % (2)	9 % (4)	4 % (3)	6 % (16)
všem	0	6 % (1)	0	3 % (1)	7 % (3)	8 % (6)	4 % (11)
jiné	0	12 % (2)	3 % (1)		2 % (1)	1 % (1)	2 % (5)

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

neví / vynechal/a	8 % (4)	6 % (1)	3 % (1)	3 % (1)	2 % (1)	3 % (2)	4 % (10)
-------------------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	-----------------

Většina respondentů poskytování obědů zdarma připouští a podporuje, a to určité jimi specifikované skupině. Poměrně často (asi v 1/3 případů) pak ale jmenují ještě další zpřesňující podmínky, které dále poskytování podpory dané skupině mohou vyloučit, nebo jej kladně podmiňují (viz tab. 3 a 4). Respondenti jednotlivé skupiny a podmínky různě spojují, ve smyslu platnosti alespoň jedné z podmínek („nebo“) či ve smyslu kombinované podmínky („a zároveň“). Názory respondentů jsou někdy i protichůdné – někteří mají např. za to, že čerpání má být vázáno na nezaměstnanost (ztrátu práce), zatímco jiní se domnívají, že má být čerpání poskytováno pouze těm dětem, kde rodiče pracují.

Nejčtenější důvod uvedený pro poskytování podpory je **ekonomicky slabá rodina** (např. „*žákům, jejich rodiny jsou v tíživé finanční situaci*“, „*žákům ze sociálně slabých rodin*“, „*sociálně slabším rodinám*“, „*žákům z rodin s nízkými příjmy*“, „*všem dětem, jejichž rodiče jsou v nepříznivé ekonomické situaci*“, „*děti ohrožené chudobou*“, „*žákům, jejichž rodiče nejsou schopni oběd zaplatit*“, „*žákům, kteří z finančních důvodů na obědy nechodí*“, „*žákům zákonných zástupců, kteří mají nedostatečný nebo žádný příjem finančních prostředků*“, „*příjmy nepokryjí výdaje*“, „*dětem, které nechodí do školky kvůli úhradám stravy*“ apod.).

Pro řadu respondentů jsou významnou skupinou **děti samoživitelek či samoživitelů**, děti z neúplných rodin. Tato definice někdy doplňovala skupinu žáků z ekonomicky slabých rodin, **jindy byla uvedena jako jediná definice cílové skupiny**. V této kategorii se jedná o jednu konkrétní skupinu osob, jejichž ekonomická situace není příliš dobrá, která zároveň podle některých respondentů není dobře reprezentována v podpoře. Samoživitelé, jsou-li zaměstnaní, nemusí dosáhnout na dávky hmotné nouze, která je v programu MPSV podmínkou podpory, i přes velké finanční problémy rodiny. Ojedinele je popis skupiny samoživitelů doplněn ještě další podmínkou či upřesněním („*dětem samoživitelů bez prostředků od druhého partnera*“).

Velmi často je zdůvodnění poskytování obědů zdarma viděno v **hmotné nouzi**, nebo případně explicitně v **čerpání dávek hmotné nouze**. To je princip programu MPSV, u výroků respondentů ale nebylo vždy jasné, zda tuto kategorii vnímají ve smyslu právě institutu hmotné nouze v rámci zákona 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi, nebo v hovorovém smyslu pro nepříznivé sociální postavení. V odpovědích se objevily okrajově i další souvislosti s ekonomickou situací, např. pobírání **minimální mzdy**, **pobírání příspěvku na bydlení**, nebo **život z životního minima**. Dva respondenti upozornili na problematické stravování v rodině („*děti, jejichž rodiny jim nezajišťují pravidelnou teplou stravu*“, „*Dětem ze sociálně slabších rodin, pro které jsou jakékoli výdaje velkou finanční zátěží a pro děti znamenají alespoň jedno teplé jídlo denně.*“)

Další respondenti spojují potřebu obědů zdarma se **sociálním znevýhodněním, sociálním vyloučením, ohrožením sociálním vyloučením**, bydlištěm v sociálně vyloučené lokalitě, sociální nepodnětností prostředí dítěte nebo nefunkčním sociálním zázemím pro dítě.

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

Častým argumentem respondentů pro bědy zdarma je **tíživá či mimořádná životní situace rodiny** (např. „*rodinám v tíživé situaci*“, „*dětem z ohrožených rodin*“, „*v mimořádných životních situacích v rodinách*“). Okolnostmi, které lze spojovat s tíživými situacemi, jsou respondenty jmenovány **úmrtí člena rodiny, ztráta zaměstnání, rozpad rodiny**. Dále se objevuje zdůvodnění **dlouhodobou nemocí rodičů** nebo péčí o nemocného člena rodiny či i vážným onemocněním dítěte.

U dětí z MŠ byly několikrát jmenovány **děti z roku povinného předškolního vzdělávání**, jednou děti od 4 let. Jednou byly uvedeny děti z dětských domovů. V poslední skupině výroků jsou cílové skupiny definovány velmi obecně pouze typem školy („MŠ i ZŠ“, „pro základní školy“), vyskytl se také výrok vázaný na dobu pobytu ve škole „*Žákům, kteří jsou ve škole celodenně (např. žáci ve školní družině)*“. Řazení v tab. 3 je od nejčtenější kategorie.

Dosud uvedenými kategoriemi se vyčerpaly ty, které ještě i samy o sobě sytí jednotlivé výroky (tj. ty, kde celému výroku respondenta byl přidělen jediný kód). Další kategorie uvedené v tab. 4 lze v tomto smyslu považovat za další podmínky, které zpřesňují názor respondentů na to, komu má být oběd zdarma poskytnut. Je třeba ale podotknout, že zastoupení jednotlivých podmínek je relativně nízké a u některých podmínek uvedených ke konci tab. 4 již zcela marginální. Celkově u cca 65 % výroků nebyla mimo pojmenování cílové skupiny žádná další podmínka stanovena.

Tab. 3. Výroky o tom, komu by měly být obědy zdarma poskytovány

	Skupiny, kterým by měly být obědy zdarma poskytovány						
	Karlovarský kraj (podíl a počet odpovědí)			Ústecký kraj (podíl a počet odpovědí)			Celkem
	MŠ	MŠ a ZŠ	ZŠ	MŠ	MŠ a ZŠ	ZŠ	
ekonomicky slabé rodiny	48 % (19)	55 % (6)	69 % (25)	57 % (16)	44 % (15)	63 % (39)	57 % (120)
samoživitelé/samoživitelky	30 % (12)	18 % (2)	36 % (13)	21 % (6)	9 % (3)	23 % (14)	24 % (50)
hmotná nouze či dávky h.n.	15 % (6)		14 % (5)	21 % (6)	9 % (3)	10 % (6)	12 % (26)
tíživá životní situace	8 % (3)	18 % (2)	14 % (5)	4 % (1)	9 % (3)	5 % (3)	8 % (17)
soc. znev., SVL, nepodnětné		9 % (1)			21 % (7)	13 % (8)	8 % (16)
nemoc rodičů či v rodině	3 % (1)		3 % (1)	4 % (1)		5 % (3)	3 % (6)
více dětí v rodině			3 % (1)			5 % (3)	2 % (4)
děti v povinném předš. vzděl.	3 % (1)			7 % (2)	3 % (1)		2 % (4)
ztráta zaměstnání			3 % (1)	4 % (1)		2 % (1)	1 % (3)
úmrtí člena rodiny				4 % (1)		2 % (1)	1 % (2)
minimální mzda	3 % (1)					2 % (1)	1 % (2)
životní minimum					3 % (1)	2 % (1)	1 % (2)
děti bez teplé stravy doma			3 % (1)			2 % (1)	1 % (2)
podle typu školy	3 % (1)	9 % (1)					1 % (2)
příspěvek na bydlení					3 % (1)		<1 % (1)
rozpad rodiny	3 % (1)						<1 % (1)

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

děti z dětských domovů	3 % (1)						<1 % (1)
v MŠ od 4 let					3 % (1)		<1 % (1)
celodenní pobyt ve škole (ŠD)						2 % (1)	<1 % (1)

V tomto kontextu je vhodné odkázat na výzkumnou studii Odboru pro sociální začleňování (Svobodová et al., 2022), která vyzorovala dva krajní přístupy, související s chápáním sociálního znevýhodnění ve školách a řešením z něj vyplývajících potřeb dětí. **Chápající a angažovaný přístup** klade na první místo žáka, jeho potřebu, školy s tímto přístupem mají snahu problémy žáků související se sociálním znevýhodněním aktivně různými postupy řešit. Oproti tomu **odmítavý a/nebo pasivní přístup** je spjat s vnímáním podílu rodin na situaci žáka, jejich „nepřízřivost“, případně i konkrétně romskou etnicitou. Školy s tímto druhým krajním přístupem nevnímají pomoc těmto žákům jako svoji roli, pomoc by vyhledávaly v jiných opatřeních (např. úpravě sociálních dávek) mimo školu. V tabulce 4 jsou některé souvislosti s těmito dvěma krajními přístupy zřetelné.

U doplněných „podmínek“ je velmi často zřetelné, že se střetává **perspektiva nejlepšího zájmu dítěte/žáka** (v tomto případě potřeby nasytit se, aby se dítě mohlo soustředit na vzdělávání a být v něm úspěšné), což je základ chápajícího a angažovaného přístupu zmíněného výše (Svobodová et al., 2022), a perspektivy jiné, založené např. na úvahách o **nespravedlnosti vzhledem k neaktivitě či nezájmu rodiny, zneužívání sociálního systému, o možném plýtvání podporou** apod. Dotazníkové šetření nemůže úplně postihnout závažnost těchto okolností, např. jak často děti připravené obědy skutečně nesnědí, takže je těžké tyto argumenty plošně odmítnout. Řešení by se ale mělo hledat primárně takové, aby děti, které mají o jídlo ve škole zájem, jej mohly i získat. Další okolnosti, např. četné absence žáka nebo nevhodný výchovný přístup rodičů, by měly být řešeny „ne přes dítě“, jinými prostředky.

Priorita zájmu dítěte, které **nenese zodpovědnost za své rodiče**, a těmito průvodními okolnostmi se nic nemění na jeho **základních fyziologických potřebách**, by měla být v činnosti školy poměrně vysoká. Odmítání pomoci dítěti u rodin, kde je podpora vzdělávání nízká a je spjata s dalšími rizikovými jevy, v podstatě znamená dvojí znevýhodnění dítěte: je znevýhodněno jak v rodině, tak pak i odepřením „pomocné ruky“ ze strany školy. Zároveň je třeba připomenout, že u této podpory v žádné z jejích variant **rodiče prostředky fyzicky nezískávají, platba vždy probíhá přímo škole či školní jídelně**, takže k plýtvání a nevyužití dojde pouze tehdy, pokud dítě následně na obědy nedochází.

Z doplňkových podmínek byl výrok velmi spojený se **spoluprací se školou, zajištěním školní docházky**. Jednalo se např. o tyto výroky: „*Chudé rodiny, např. pobírající hmotnou nouzi, zároveň spolupracující rodiny se školou.*“; „*Žákům, kteří pravidelně plní povinnou školní docházku. Rodičům, kteří zodpovědně podle zákona děti včas omlouvají, tzn. komunikují se školou.*“; „*rodinám s hraničním a výrazně nízkým příjmem při splnění podmínky spolupráce se školou!*“; „*Žákům z rodin v hmotné nouzi, jejichž zákonní zástupci plní povinnosti související se školní docházkou.*“; „*Rodinám v nouzi, jejichž děti dochází ŘÁDNĚ do školy. Dětem z rodin, pro které*

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

je platba za stravné neúměrným zásahem do rozpočtu rodiny, podmíněno pravidelnou docházkou do školy.“; „sociálně znevýhodněným žákům, kteří chodí do školy pouze s malou absencí“).

Úzce spojen s předchozí kategorií je požadavek **doporučení školy k využití programu**, a to jednak ve vztahu k poznatkům školy o potřebnosti podpory dítěte (např. výroky „*Dětem, které nechodí na obědy se socio-ekonomických důvodů. Měřítkem by neměla být pouze sociální nouze rodičů, ale raději doporučení školy.*“; „*Těm, kde projeví zájem zákonní zástupci a zároveň tuto potřebu verifikují TU, případně učitelky nebo vedení MŠ.*“; „*Hledisko hmotné nouze by nemělo být jediným kritériem, ponechala bych zde posouzení školy, zda rodina tuto pomoc potřebuje a taky ji bude plně využívat. Škola zná nejlépe rodinné prostředí.*“), ojedinele **zda děti obědy skutečně sní**, nebo je ze školy odnáší (např. „*Dětem z rodin v krátkodobé i dlouhodobé finanční krizi s podmínkou, že děti budou jíst, a ne odnášet obědy.*“; „*Žákům rodičů v hmotné nouzi bez ohledu na to, zda rodič pracuje, či nikoliv. Bohužel se stává, že rodiče takových žáků se stydí si o podporu říct a žáci, kteří obědy dostávají toho zneužívají (někdy je ani neodebírají)*“, a také **zda rodič o obědy stojí** (např. „*Dětem, jejichž rodiče mají hmotnou nouzi a o obědy školní jídelny stojí.*“).

Další kategorie již přesahují přímo rámec školy, týkají se přístupu rodičů k výchově, k řešení životních problémů, k využití finančních prostředků v rodině. Objevují se výroky, týkající se **řádné péče o děti** (např. „*Rodičům samoživitelům, rodičům v těžké životní situaci, kteří se řádně starají o své děti a dokáží si této pomoci vážit.*“; „*Dětem, jejichž rodiče jsou na životním minimu a o výchovu svých dětí mají zájem.*“); **aktivního přístupu a snahy obecně** (např. „*Rodinám s dětmi, které se ocitly v tíživé životní situaci, kterou nedokáží vlastními silami řešit, ale aktivně přistupují k řešení svých problémů.*“; „*Dětem rodičů, kteří se dostali do tíživé situace, ale snaží se jí řešit. Máme více dětí z rodin, které se jen dožadují pomoci, ale ve skutečnosti nechtějí pracovat, jen natahují ruce.*“; „*tomu, kdo se snaží svou finanční situaci řešit, třeba rodič pracující za minimální mzdu na obědy do škol nedosáhne, ale ten kdo nic nedělá a má dlouhodobě dávky ano, a ještě pak stejně dítě do MŠ nepřivede.*“), **snahy pracovat** („*Sociálně slabým, jejichž rodiče mají snahu pracovat*“). Roli hraje také, zda si **rodič bude podpory vážit**.

Poměrně časté byly výroky, které se týkají **závislosti** – využití prostředků např. na **cigarety** (např. výrok odmítající obědy zdarma jako takové: „*nikdo - pokud mají finance na cigarety, měli by mít také na obědy pro děti*“, nebo „*Dětem z rodin, které jsou v tíživé finanční situaci, zároveň rodiče spolupracují se školou, zákonní zástupci si řádně plní rodičovské povinnosti, dohlížejí na řádnou docházku dětí do školy, případné dávky v hmotné nouzi neutrácejí za cigarety a další zbytečné věci.*“; „*Dětem, jejichž rodiny se dočasně ocitly v tísní - ztráta zaměstnání, úmrtí rodiče, přechodné období při rozpadu rodiny. V žádném případě rodinám, které dlouhodobě zneužívají státní sociální systém, pomoc nadací a charity k uspokojování svých zlovyků a závislostí!!!*“).

Jednotlivci v zmínili **nečerpání či nezneužívání sociálních dávek** („*dětem z ohrožených rodin, dětem matek samoživitelek, dětem jejichž rodiče mají nízké příjmy a nejsou na sociálních dávkách*“; „*Dětem ze sociálně znevýhodněných rodin, kde nejde o rodiny, které zneužívají sociální systém.*“). V jednom výroku se objevilo ocenění, že právě podpora obědů zdarma **vede k tomu, že nejsou zneužívány dávky** („*Dětem ze sociálně slabých rodin, protože se děti kvalitně nají a rodiče finance neutratí za alkohol, cigarety apod.*“).

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

Komplexní výrok, kombinující více těchto okolností, je např. „*Obědy zdarma bych neposkytovala soc. nepřizpůsobivým, kteří pobírají soc. dávky. Podle mého názoru není důvod k další "dávce". Další skupinou jsou např. matky - samoživitelky... Mají to těžké, od otce třeba nedostávají alimenty, ale některé potom vidíte neustále s cigaretou :- (. A na ZŠ se tato podpora podle mého názoru míjí účinkem tím, že na oběd žák ani nedorazí, vidím to jako plýtvání. Není podle mě jednoznačná odpověď a jasně dané kritérium pro ty, kteří by měli tuto podporu čerpat. V MŠ stojí celodenní stravné většinou kolem 40,- Kč, což není cena ani jednoho püllitru piva nebo limonády v restauraci. Myslím si, že cena oběda je již "schovaná" v jiných soc. dávkách.*“

Další podmínkou uvedenou respondenty je **nezaviněnost situace rodičem**. Jestliže si rodič svoji situaci zavinil, neměl by mít na podporu nárok (např. „*Dětem z rodin, které se dostaly do obtížné situace ne vlastní vinou (nemoc, úmrtí, ztráta zaměstnání...)*“). Tento výrok ale přechází skutečnost, že rodiče i vlastní vinou způsobují nepříznivé důsledky dětem, kde ale o míře vlastního zavinění lze pochybovat. Objevují se také výroky odvolávající se na „**opravdovost**“ **problémů**, **výjimečnou úroveň** problémů (např. „*ve výjimečných případech dětem, jejichž rodina je skutečně v nouzi*“; „*Opravdu sociálně slabým.*“; „*Jen těm sociálně nejslabším dětem*“, „*Myslím, že zcela bezplatné jen ve výjimečných a opravdu odůvodněných případech. Dle mého by bylo vhodnější spíše těmto dětem výrazně slevnit.*“) či **prokazatelnost obtíží** (např. „*na prověřovanou žádost, kterou směrem ke škole vznesou rodiče*“). Jednou byla zmíněna **dočasnost** obtíží.

Podpora má být poskytována těm, kteří **pracují** – převážně je to zmíněno v souvislosti s těmi, kdo nečerpají dávky, ale přesto je pro ně pořízení obědů obtížné (např. „*Kromě těch, kteří mají rodiče na dávkách taky těm, jejichž rodiče pracují, matky samoživitelky, ale jejich příjem je jen lehce nad požadovanou hranicí.*“ nebo „*Dětem, jejichž zákonní zástupci jsou skutečně v hmotné nouzi, tj. jsou zaměstnaní, ale příjmy ze zaměstnání nepokryjí výdaje.*“ nebo „*matkám či otcům samoživitelů, rodinám, kde rodiče pracují, ale příjmy jsou nízké*“). Jindy je smysl výroku restriktivnější v tom smyslu, že by se neměla dávka poskytovat těm, kdo jsou bez zaměstnání („*Když tak samoživitelkám, určitě né rodičům dlouhodobě bez zaměstnání*“), případně je vyjmenována jak skupina pracujících, tak nepracujících („*dětem pracujících samoživitelů, dětem rodičů, kteří jsou oba evidovaní na úřadu práce*“). Zajímavé je, že tento názor se častěji objevil u MŠ, kde se i obecně – v jiných diskusích – úvahy o zaměstnanosti více akcentují, např. z hlediska tzv. „odkládání dětí do školky“ u nezaměstnaných rodičů nebo matek, které jsou v okamžiku docházky dítěte do mateřské školy na rodičovské/mateřské dovolené.

Obdobný smysl jako v úvodu předchozího odstavce mají výroky, kde je zdůrazněno, že podpora má být **nezávisle na tom, zda jsou rodiče vedeni na ÚP**, tj. v principu nezávisle na tom, zda jsou v hmotné nouzi či nezaměstnaní (např. „*všem v tíživé situaci podle příjmu, ne podle toho, zda je na ÚP*“ nebo „*V naší MŠ jsou již třetím rokem poskytovány obědy bezplatně dětem rodičů, kteří dosáhnou na hmotnou nouzi. Poskytovány by měly být především těm rodičům, kteří na hmotnou nouzi nedosáhnou, ale ocitnou se v tíživé finanční situaci.*“; „*Dětem matek samoživitelek bez podmínky, aby byla vedena na ÚŘADU PRÁCE.*“), nebo **i když neberou dávky** („*Všem dětem ze sociálně slabých rodin - neomezovat obědy zdarma věkem! Pomoc potřebují také matky samoživitelky, které nedosáhnou na sociální dávky, a přesto žijí velmi skromně.*“ či „*Tomu, kdo je nutně potřebuje - hmotná nouze není objektivní měřítko.*“)

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

Jiní respondenti zastávají naopak názor, že by podpora měla být pro rodiče, kde **ÚP potřebu ověří či poskytne informaci, jsou vedeni v evidenci na ÚP, pobírají dávky** (např. „*Bezplatně by měly být poskytovány dětem rodin především sociálně slabým na návrh ÚP.*“; „*Děti, na které nás upozorní OSPOD nebo Úřad práce - děti rodičů na dávkách. Škola potřebné informace nemá.*“) nebo **jsou nezaměstnaní**. Jednotliví respondenti mají za to, že by podnět měl přijít od **správy sociálního zabezpečení, OSPODu nebo azylového domu** (např. „*žákům, jejichž rodiče jsou ve finanční tísní - zjištění UP ev. SSZ*“; „*Děti, na které nás upozorní OSPOD nebo Úřad práce - děti rodičů na dávkách. Škola potřebné informace nemá.*“; „*cíleně rodinám doporučeným OSPODem či azylovým domem*“).

V jednotlivých případech se objevily další **nerestriktivní výroky**, např. že by příležitostná práce či konzumace alkoholu neměla být překážkou k čerpání („*Dětem a žákům ze sociálně slabých rodin či vyloučených lokalit, bez ohledu na to, zda rodič příležitostně pracuje a bez ohledu na konzumaci alkoholu v rodině.*“), že by podpora měla být nejen pro romské rodiče (což ovšem ve vypsáních programech z hlediska formálního nehraje žádnou roli), a také bez ohledu na věk v případě, že je dítě ze skupiny, kde je poskytování obědů zdarma vázáno věkem (např. do 15 let v případě programu MPSV).

S výše uvedenými výroky souvisí i některé návrhy na úpravu systému poskytování obědů zdarma. Objevil se návrh zahrnout do podpory i svačiny („*Ideálně VŠEM dětem (i svačiny)*“) a zahrnutí dětí s trvalým bydlištěm v zahraničí („*dětem a žákům jako dosud (pouze bychom rozšířili okruh např. pro děti jejichž rodiče pobírají příspěvek na bydlení), také máme děti, které mají trvalý pobyt v Německu a jejich rodiče jim obědy neplatí a děti chodí do školní družiny hladové*“). Dva respondenti navrhují systém upravit na příspěvky („*Myslím, že zcela bezplatné jen ve výjimečných a opravdu odůvodněných případech. Dle mého by bylo vhodnější spíše těmto dětem výrazně zlevnit.*“; „*Úplně zdarma nikomu. Příspěvek by určitě byl vhodný pro rodiny s nižšími příjmy a větším počtem dětí.*“) Dva respondenti prosazují jednotný přístup ve smyslu „*všem nebo nikomu*“.

Tab. 4. **Doplňkové výroky k poskytování obědů zdarma a návrhy na úpravu systému**

	Skupiny, kterým by měly být obědy zdarma poskytovány						
	Karlovarský kraj (podíl a počet respondentů)			Ústecký kraj (podíl a počet respondentů)			Celkem (%, n)
	MŠ	MŠ a ZŠ	ZŠ	MŠ	MŠ a ZŠ	ZŠ (74)	
spolupráce se školou, docházka		8 % (1)	5 % (2)	4 % (1)	3 % (1)	13 % (8)	6 % (13)
pracují	10 % (4)		8 % (3)	11 % (3)		2 % (1)	5 % (11)
opravdovost obtíží	8 % (3)	15 % (2)	3 % (1)		6 % (2)	3 % (2)	5 % (10)
jsou v evidenci ÚP, inform. ÚP			14 % (5)			5 % (3)	4 % (8)
aktivní řešení problémů		8 % (1)		4 % (1)		5 % (3)	2 % (5)
rodič si požádá a stojí o obědy		8 % (1)		4 % (1)	3 % (1)	3 % (2)	2 % (5)
cigarety, alkoholismus apod.	3 % (1)			4 % (1)	3 % (1)	3 % (2)	2 % (5)
ne vlastní vinou	3 % (1)					5 % (3)	2 % (5)
bez ohledu, zda jsou vedeni ÚP	3 % (1)		5 % (2)	4 % (1)			2 % (5)

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

i když nemají dávky	3 % (1)		5 % (2)		3 % (1)		2 % (5)
doporučení/posouzení školy		8 % (1)	5 % (2)				1 % (3)
řádná péče o děti		8 % (1)			3 % (1)	2 % (1)	1 % (3)
nerestriktivní výroky	3 % (1)	15 % (2)					1 % (3)
obědy skutečně sní (ve škole)			5 % (2)				1 % (2)
nezneužívání/nečerpání dávek			3 % (1)			2 % (1)	1 % (2)
OSPOD			3 % (1)			2 % (1)	1 % (2)
pouze příspěvek (úprava syst.)	3 % (1)	8 % (1)					1 % (2)
všem nebo nikomu			3 % (1)			2 % (1)	1 % (2)
vážít si pomoci		8 % (1)					<1 % (1)
dočasnost				4 % (1)			<1 % (1)
správa sociálního zabezpečení			3 % (1)				<1 % (1)
azylový dům						2 % (1)	<1 % (1)
svačiny (úprava systému)					3 % (1)		<1 % (1)
i s pobytem v zahraničí					3 % (1)		<1 % (1)

Potřeba obědů zdarma u dětí a žáků ve školách

V obou sledovaných krajích je potřeba obědů zdarma vnímána zřetelně výrazněji v ZŠ (tab. 5). Žáky s potřebou obědů zdarma pozorují $\frac{3}{4}$ respondentů v základních školách v Ústeckém kraji a $\frac{1}{5}$ respondentů v ZŠ v Karlovarském kraji. V základních školách se podpora týká delšího úseku pobytu žáka ve škole – některé děti, které by v MŠ využily podporu obědu zdarma, nastupují pouze pro rok povinného předškolního vzdělávání. Obecně vzato však lze předpokládat, že při rozšíření povinného předškolního vzdělávání i na MŠ by měly být podíly dětí s potřebou podpory obědů zdarma přibližně obdobné na obou typech škol – populace se překrývají, a to naznačuje, že v MŠ je potřeba podpory dětí obědy zdarma oproti ZŠ podceňována. V MŠ se častěji objevuje odpověď, že respondent *neví* (zda jsou ve škole děti, které by potřebovaly obědy zdarma), což může být důsledkem toho, že v MŠ zatím o problému tolik neuvažovali.

Tab. 5. Děti a žáci s potřebou obědů zdarma ve školách

	Jsou na Vaší škole děti, žáci/žačky, kteří by potřebovali mít obědy zdarma?					
	Karlovarský kraj (podíl a počet odpovědí)			Ústecký kraj (podíl a počet odpovědí)		
	MŠ	MŠ a ZŠ	ZŠ	MŠ	MŠ a ZŠ	ZŠ
ano	39,5 (19)	41,2 (7)	82,0 (32)	46,9 (15)	60,5 (26)	73,0 (54)
ne	43,8 (21)	53,0 (9)	12,8 (5)	40,6 (13)	30,2 (13)	18,9 (14)
nevím	16,7 (8)	5,9 (1)	5,1 (2)	12,5 (4)	9,3 (4)	8,1 (6)

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

Jestliže respondent deklaroval, že žádné děti s potřebou obědů zdarma se ve škole nenalézají, byl další průchod dotazníkem ukončen. Počty respondentů u dalších položek dotazníku jsou pak úměrně nižší.

Zkušenosti se zajištěním obědů zdarma v dané škole

Celkově výraznější faktické využití obědů zdarma je z hlediska podílu respondentů v Ústeckém kraji (tab. 6). Tam u všech typů škol dlouhodobě, nebo alespoň poprvé ve sledovaném školním roce, zajišťuje obědy zdarma nadpoloviční část škol, které se k otázce vyjádřily. V Karlovarském kraji byly méně často zapojeny MŠ, v nadpolovičním počtu případů těsně MŠ a ZŠ a v cca 70 % případů základní školy. Podíl škol, které zatím program nevyužily, je výraznější v obou krajích u MŠ. Významné je to, že existuje skupina škol, které obědy zdarma v minulosti využily, ale od jejich poskytování ustoupily – v jednotlivých skupinách typů škol od 7 % do 25 % respondentů.

Tab. 6. Zkušenosti s programy obědů zdarma

	Jaké jsou Vaše zkušenosti se zajištěním obědů zdarma pro potřebné ve vaší škole?					
	Karlovarský kraj (podíl a počet odpovědí)			Ústecký kraj (podíl a počet odpovědí)		
	MŠ	MŠ a ZŠ	ZŠ	MŠ	MŠ a ZŠ	ZŠ
zajišťujeme obědy zdarma pro potřebné delší dobu	44 % (12)	38 % (3)	71 % (24)	53 % (10)	70 % (21)	65 % (39)
letos poprvé jsme využili nabídku výše zmíněných programů	4 % (1)	13 % (1)	0	5 % (1)	0	7 % (4)
v minulosti jsme využili nabídku programů nabízejících úhradu obědů, v tomto roce nevyužíváme	7 % (2)	25 % (2)	18 % (6)	11 % (2)	13,0 (4)	10 % (6)
nevyužili jsme žádný program pro zajištění obědů zdarma pro potřebné	44 % (12)	25 % (2)	12 % (4)	32 % (6)	17,0 (5)	18 % (11)

Důvody pro nevyužití programu u škol, které s ním nemají vůbec zkušenost

Školám, které program dosud vůbec nevyužívaly, umožnila další otázka popsat, jaké důvody k nevyužití programů měly. Nejčteněji označeným důvodem je, že respondent **neví, jak identifikovat ty, kteří potřebují obědy uhradit**, což je podnětem mj. pro posílení spolupráce s dalšími aktéry v jednotlivých obcích, např. neziskovými organizacemi. Objevuje se též konstatování nezájmu nebo nízkého zájmu rodičů (k této odpovědi zahrnuto též „*prozatím žádný zájem ze strany rodičů*“, „*jedná se pravděpodobně jen o 2 žáky*“). Část škol volí odpověď „*řešení obědů považujeme za kompetenci rodičů*“. Ve třech školách uvádí, že obědy zdarma poskytují, ale sponzorsky nebo z vlastních zdrojů, což může být flexibilní řešení, jak rozšířit obědy zdarma na

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

nízké počty žáků, kteří se jinak z nějakého důvodu „nevejdou“ do podmínek vypsanych programů. Ve dvou případech je uvedeno, že překážkou je samostatná právní subjektivita školní jídelny. Ta by ve sledovaných programech neměla znemožňovat účast v programu. Může se ale stát, že školní jídelna se do programu rozhodne nezapojit, přestože škola či rodiče mají o poskytnutí obědů zdarma zájem. V jednom výroku se objevuje argument o omezení podpory v MŠ pouze na děti od 4 let.

Tab. 7. Důvody pro nevyužití programu obědů zdarma

Jaké jsou důvody, proč ve vaší škole nevyužíváte programy pro zajištění obědů zdarma?	Karlovarský kraj (podíl a počet odpovědí)	Ústecký kraj (podíl a počet odpovědí)
nevíme, jak identifikovat ty, kteří potřebují obědy uhradit	33 % (6)	50 % (11)
nezájem nebo nízký zájem rodičů	33 % (6)	23 % (5)
řešení obědů považujeme za kompetenci rodičů	17 % (3)	27 % (6)
nemáme dostatečné informace o programech	6 % (1)	18 % (4)
sponzorské řešení obědů zdarma školou	11 % (2)	5 % (1)
školní jídelna je samostatný právní subjekt		9 % (2)
děti ve škole jsou mimo cílovou skupinu („děti jsou mladší než 4 roky“, „potřební nesplňují podmínky dotace“)	11 % (2)	
„u dětí, které by to možná potřebovaly, je nejistá docházka – přihlašují se a odhlašují v krátkých intervalech“	6 % (1)	
administrativní zátěž programů	6 % (1)	
nespolupráce neziskové organizace	6 % (1)	
děti nechtějí obědy zdarma jíst	6 % (1)	
„jsme MŠ, zatím jsme neřešili“		5 % (1)

Vhodné je zmínit také odpověď: „V letošním roce jsem absolvovala on-line setkání s pracovníkem MŠMT na toto téma. Poté jsem kontaktovala neziskovou organizaci [jméno organizace skryto], která toto měla zajišťovat, a tam se mi dostalo odpovědi, že to dělat nebudou, že se jim to nevyplatí. Obrátila jsem se na KÚ KK a tam o tom nikdo nic nevěděl. Nicméně pokoušeli se zjistit pro mě nějaké informace, jak se zapojit. Později mě informovali, že už je na přihlášení pozdě. Takže celá moje aktivita v tomto směru vyšla naprázdno. Přístup neziskové společnosti k tomuto problému nechápu. Dosud jsem si myslela, že právě takovéto aktivity by měly být jejich prioritou a náplní práce. Také informovanost škol, zejména přesný postup, jak postupovat, je nedostatečná.“

Důvody pro nevyužití programu i přes předchozí zkušenost s jeho realizací

Školy, které program využily v minulosti, ale ve školním roce 2021/2022 ne, uvedly jako důvod nejčastěji malý zájem rodičů o program; dále méně často nepravidelnou docházku dětí na obědy, a obtíže zákonných zástupců s doložením práva na využití nabídky. Tyto obtíže by mohlo vyřešit zapojení do jiného programu obědů zdarma, protože programy mají různé podmínky. Vstup do dalšího programu ale nejspíše představuje pro školu administrativní zátěž, a zároveň **škole nemusí být jasné, proč by měla využít více než jeden program**. Je možné, že školy předpokládají, že

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

již zapojení do jednoho programu vyřeší potřeby obědů zdarma pro všechny žáky. K tomuto tématu směřuje i další otázka.

Tab. 8. Důvody pro nevyužití programu obědů zdarma

Mohli byste prosím uvést důvody, proč v tomto školním roce 2021/2022 ve vaší škole nejsou zajištěny obědy zdarma pro potřebné?	Karlovarský kraj (podíl a počet odpovědí)	Ústecký kraj (podíl a počet odpovědí)
o program nebyl zájem, nebo byl zájem velmi malý (i přes nabídky, motivaci) případně škola nerozpoznala či nerozpoznává potřebu u žádného dítěte	60 % (6)	33 % (4)
žáci, kteří se přihlásili, na obědy nechodili pravidelně („děti si obědů nevážíly, často na ně nechodily“, „žáci bez omluvy na obědy nedocházeli“, „museli jsme je ‚nahánět‘, aby na oběd šli“)	10 % (1)	17 % (2)
obtíže s doložením práva na využití nabídky („složité dokládání od rodičů žáků-nedodali“, „(...) v době, kdy jsme program nabízeli, byl podmíněn pobíráním dávky hmotné nouze a s tím se rodiče nechtějí svěřovat“, „zákonní zástupci nesplňují (...) (pobírání životního minima potvrzené z ÚP)	20 % (2)	8 % (1)
COVID-19 a nejistota o prezenční docházce žáků do školy		17 % (2)
zapojí se od ledna 2022, tj. v další části školního roku	10 % (1)	8 % (1)
administrativní důvody (nevyřízení administrativy z personálních důvodů, náročné vykazování)		17 % (2)
obědy hradí obec nebo zajišťuje jiná organizace než škola	10 % (1)	8 % (1)
„Program, díky kterému jsme zajistili finanční pomoc některým dětem, již nebyl vypsan.“		8 % (1)
„Z programu jsme byli vyřazeni pro velký počet zájemců.“		8 % (1)
školní jídelna je samostatný právní subjekt		8 % (1)

Příklad jednoho z vyjádření: „Ze strany rodičů nebyl o program zájem, přestože jsme se snažili je motivovat. Zřejmě šlo z jejich strany o pocit „nálepkování“. Navíc v době, kdy jsme program nabízeli, byl podmíněn pobíráním dávky hmotné nouze a s tím se rodiče nechtějí svěřovat.“

Počet využitých programů obědů zdarma jednotlivými školami

Vzhledem k tomu, že programy obědů zdarma jsou zajišťovány různými organizacemi, mohou mít školy zkušenost s jedním nebo i více poskytovateli této podpory. Ve většině případů je deklarováno využití právě jednoho programu, což naznačuje, že výše uvedený předpoklad týkající se registrace do více programů může být správný. Přehled o využití jednotlivých programů v tab. 9 ukazuje, že žádná škola neuvádí zkušenost s více než třemi programy. Celkem využití alespoň jednoho programu v libovolném období deklaruje 82 respondentů.

V tab. 10 je přehled využití jednotlivých programů. Nejčastější zkušenost u respondentů v Ústeckém kraji byla s programem Women for Women, o.p.s., v Karlovarském kraji pak celkově s potravinovou a materiální pomocí MPSV.¹ Využití programu MŠMT je častější v Karlovarském

¹ Do položky MPSV byla zahrnuta také odpověď „ÚK - obědy do škol I., II., III.“, kterou lze s programem MPSV jednoznačně spojit.

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

kraji.² Interpretaci odpovědí respondentů však ovlivňuje, že některé programy – zejména Women for Women, o. p. s. a Drab Foundation – mohou představovat program MŠMT, kde jsou nebo byly tyto organizace prostředníky ministerstva, nebo mohou zastupovat vlastní iniciativu těchto organizací, a to podle toho, jaký je zdroj financování programu. Zároveň text odpovědi MŠMT explicitně hovoří o programu pro mateřské školy, MŠMT ale zajišťovalo program také pro základní školy a někteří respondenti mohli tyto programy mezi sebou zaměnit. Odpovědi neumožňují v této věci žádný bližší úsudek. Z dalších programů je uvedena podpora organizace Patron dětí, z. s., jednotlivě i činnost dalších organizací.

Tab. 9. Počet využitých programů obědů zdarma školami

	Kolik programů jste využili pro zajištění obědů zdarma?					
	Karlovarský kraj (podíl a počet odpovědí)			Ústecký kraj (podíl a počet odpovědí)		
	MŠ	MŠ a ZŠ	ZŠ	MŠ	MŠ a ZŠ	ZŠ
k zajištění obědů využíváme jeden program	93 % (14)	100 % (6)	70 % (21)	85 % (11)	80 % (20)	82 % (40)
vyžili jsme několik programů (uvádí 2 programy)	7 % (1)	0	27 % (8)	15 % (2)	20 % (5)	12 % (6)
vyžili jsme několik programů (uvádí 3 programy)	7 % (1)	0	3 % (1)	0	0	6 % (3)

Tab. 10. Přehled programů ve vyjádřeních respondentů – zkušenosti s programy

Program	Celkem	Kolik programů jste využili pro zajištění obědů zdarma?					
		Karlovarský kraj (podíl a počet odpovědí)			Ústecký kraj (podíl a počet odpovědí)		
		MŠ	MŠ a ZŠ	ZŠ	MŠ	MŠ a ZŠ	ZŠ
WOMEN FOR WOMEN, o.p.s.	79		50 % (3)	60 % (18)		64 % (16)	86 % (42)
MPSV – Operační program potravinové a materiální pomoci	55	73 % (11)	33 % (2)	47 % (14)	62 % (8)	36 % (9)	22 % (11)
MŠMT – Podpora školního stravování dětí mateřských škol – Obědy ve školách	18	27 % (4)	17 % (1)	20 % (6)	23 % (3)	12 % (3)	2 % (1)
Drab Foundation	6					4 % (1)	10 % (5)
Patron dětí, z. s.	3			3 % (1)			4 % (2)
Na oběd do školky ve spolupráci s Člověkem v tísní	1				8 % (1)		
Nadace České spořitelny - "Podpora dětí"	1				8 % (1)		
Oblastní charita	1					4 % (1)	

² Do položky MŠMT – Podpora školního stravování dětí mateřských škol – Obědy ve školách byl zahrnut i jeden respondent, který deklaroval zapojení do pilotní varianty tohoto programu.

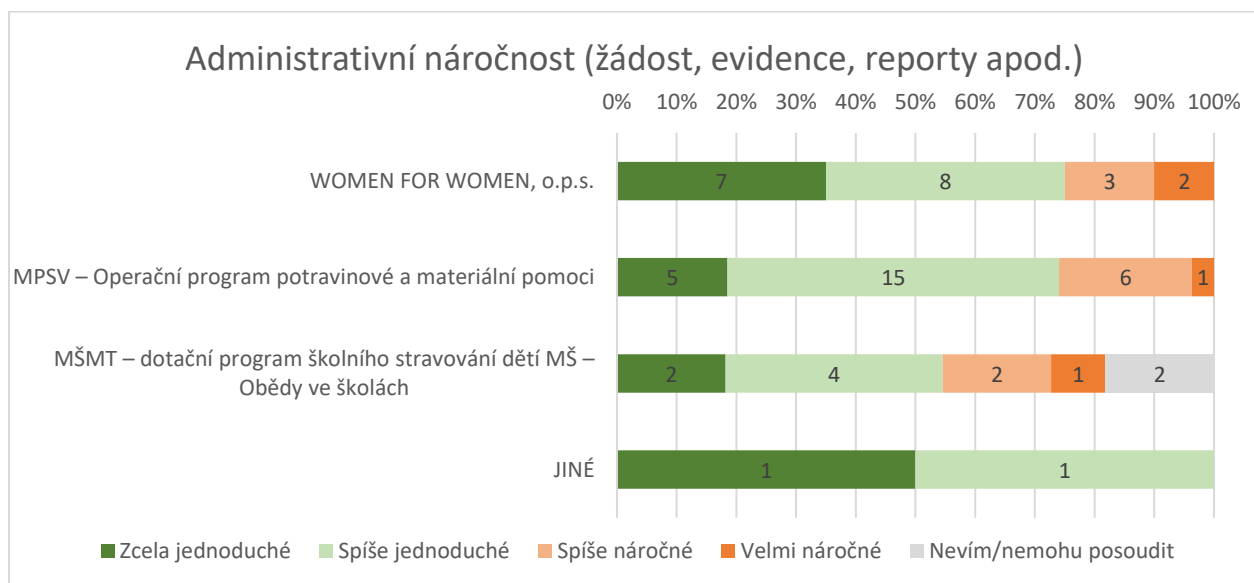
Romano Jasnica	1				8 % (1)		
Sponzorský dar	1			3 % (1)			
Nevím [nedokáže určit]	1						2 % (1)

Hodnocení využitých programů obědů zdarma

Administrativní náročnost

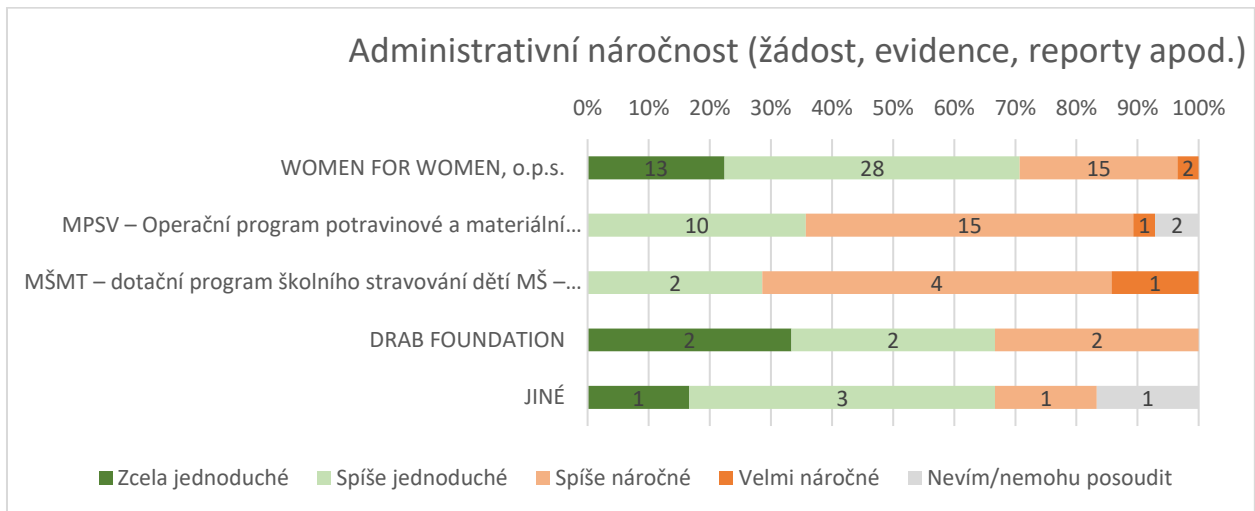
Pro samostatné zobrazení v tabulce byly zvoleny čtyři nejčastěji respondenty zvolené programy. Mimo programů Women for Women, MPSV a MŠMT to byl ještě program Drab Foundation, se kterým mají zkušenosti v Ústeckém kraji. Ostatní programy a varianty zajištění obědů jsou zařazeny v kategorii „Jiné“. Z programů využitých vyšším počtem škol vychází z hlediska administrativy nejpříznivěji program Women for Women. Hodnocení MPSV není mezi kraji shodné, kritičtější je v Ústeckém kraji, ještě méně příznivé je hodnocení programu MŠMT, kde je ale počet škol s aktivní zkušeností nižší.

Graf 1. Hodnocení administrativní náročnosti programů – Karlovarský kraj

Graf 2. Hodnocení administrativní náročnosti programů – Ústecký kraj

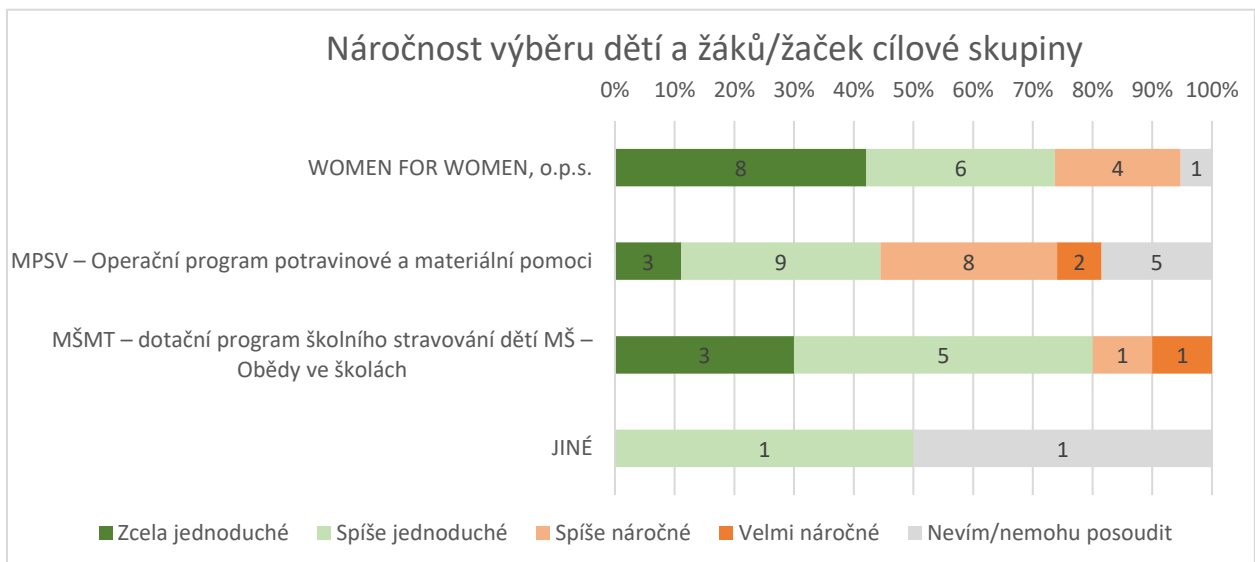
Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

Náročnost výběru dětí a žáků

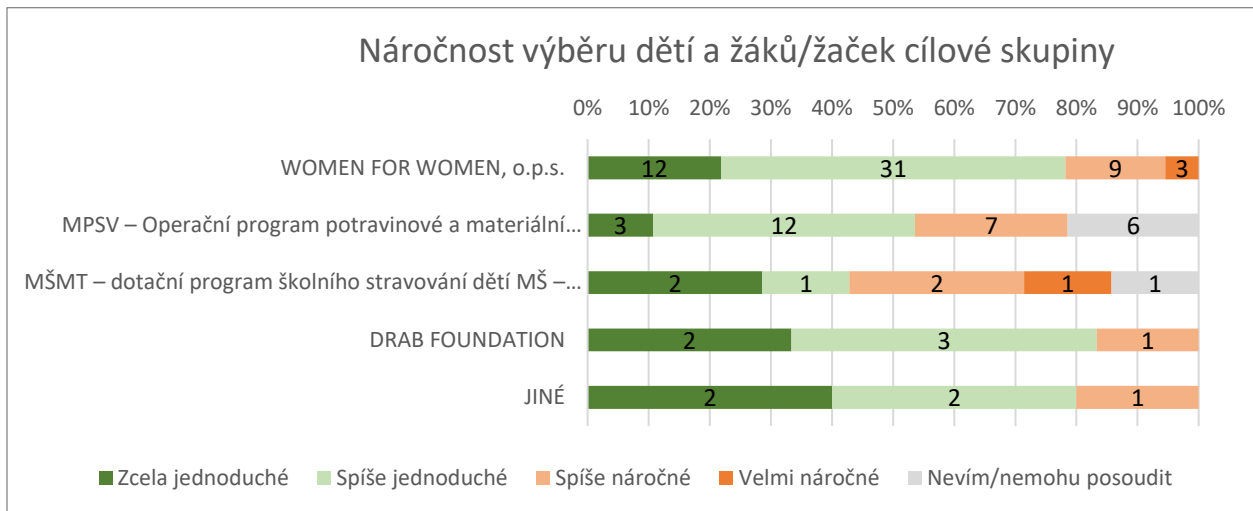
Nejpříznivěji hodnocena – s ohledem na vyšší počet respondentů – je nízká složitost výběru dětí a žáků v programu Women for Women. Příznivé hodnocení převažovalo s daleko menším počtem zkušeností také u programu MŠMT v Karlovarském kraji a Drab Foundation v Ústeckém kraji. Za rozporuplné lze považovat hodnocení programu MPSV. U tohoto programu se také vyskytovala častěji nejistota respondentů, jak program hodnotit. U programů jiných převažovalo příznivé hodnocení.

Graf 3. Hodnocení náročnosti výběru dětí a žáků – Karlovarský kraj

Graf 4. Hodnocení náročnosti výběru dětí a žáků – Ústecký kraj

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

Zdroj informací o programu

Ve směru ke škole

Nejčastěji jsou informace o programu získávány od Krajského úřadu, s výrazně vyšším podílem respondentů udávajících tento zdroj informací v Karlovarském kraji. Významnou roli vidí respondenti také v informacích v médiích, internetu či tisku; v informacích od neziskových organizací a zřizovatelů škol. Využíváno je též vzájemné informování mezi školami. Odpovědi ukazují, že je vhodné udržovat či i posílit informace od krajských úřadů, a celkově je vhodné využívat více komunikačních kanálů pro představení nabídky obědů zdarma.

Tab. 11. **Hodnocení náročnosti výběru dětí a žáků – Ústecký kraj**

Odkud jste se o možném financování obědů dozvěděli?	Karlovarský kraj (podíl a počet odpovědí)	Ústecký kraj (podíl a počet odpovědí)
od Krajského úřadu	71 % (36)	20 % (17)
z medií, tisku, sociálních sítí, internetu	12 % (6)	18 % (16)
od pracovníků/pracovnic neziskových organizací	10 % (5)	18 % (16)
od zřizovatele	12 % (6)	13 % (11)
aktivní vyhledávání či sledování možností	6 % (3)	5 % (4)
od sociálního odboru městského úřadu	6 % (3)	2 % (2)
od Úřadu práce	6 % (3)	2 % (2)
e-mail od poskytovatele [programu]		6 % (5)
zkušenosti jiných škol		5 % (4)
od rodičů dětí/žáků	2 % (1)	2 % (2)
informačním e-mailem [bez bližšího upřesnění, pozn.]		2 % (2)
neví [zařizoval někdo jiný, nebo bez bližšího určení, pozn.]		2 % (2)
od kolegyně či od známého		1 % (1)

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

z webu MŠMT		1 % (1)
-------------	--	---------

Ve směru k rodičům

Vzhledem k tomu, že identifikace žáků s potřebou podpory obědy zdarma je považována respondenty za obtížnou a nepříznivá ekonomická situace rodiny ani další důvody pro poskytování obědů zdarma nemusí být školám jednoduše viditelné, je vhodné rodiče o nabídce obědů zdarma dostatečně informovat. Přesto citelný počet škol uvádí, že propagace této nabídky u nich ve škole neproběhla. Školy by měly být v rámci programu vybízeny k tomu, aby informace pro rodiče o možnosti využití obědů zdarma byla všem rodičům sdělena zřetelně, s přihlédnutím k tomu, že často právě ti rodiče, kteří by program měli využít, jsou pro školu obtížně komunikačně dostupní (např. nevyužívají elektronické žákovské knížky).

Tab. 12. Propagace obědů zdarma u rodičů

	Probíhala mezi rodiči ve škole nějaká forma propagace úhrady obědů pro potřebné?					
	Karlovarský kraj (podíl a počet odpovědí)			Ústecký kraj (podíl a počet odpovědí)		
	MŠ	MŠ a ZŠ	ZŠ	MŠ	MŠ a ZŠ	ZŠ
Ano	87 % (13)	33 % (2)	67 % (18)	25 % (3)	38 % (8)	41 % (18)
Ne	7 % (1)	50 % (3)	33 % (9)	67 % (8)	52 % (11)	55 % (24)
Nevím	7 % (1)	17 % (1)		8 % (1)	10 % (2)	5 % (2)

Získávají obědy zdarma ve škole všichni, kdo je potřebují?

Za hodné zřetelů lze považovat vyjádření škol, kde **celkově převažuje názor, že obědy zdarma nejsou poskytovány všem dětem či žákům, kteří by je potřebovali**. Pouze v případě Ústeckého kraje a škol typu ZŠ je o poskytnutí obědu zdarma všem potřebným přesvědčena alespoň nadpoloviční část respondentů.

Tab. 13. Zajištění obědů všem potřebným

	Získávají podle Vašeho názoru v tomto školním roce obědy zdarma ve vaší škole všichni, kdo je potřebují?					
	Karlovarský kraj (podíl a počet odpovědí)			Ústecký kraj (podíl a počet odpovědí)		
	MŠ	MŠ a ZŠ	ZŠ	MŠ	MŠ a ZŠ	ZŠ
Ano	33 % (5)	20 % (1)	19 % (5)	8 % (1)	45 % (9)	57 % (24)
Ne	67 % (10)	80 % (4)	81 % (21)	92 % (11)	55 % (11)	43 % (18)

Důvody, proč nezískají podporu všichni potřební, byly sledovány formou volby více možností v polootevřené otázce. Nejčastěji uváděné důvody jsou v sestupném pořadí nezáměr zákonných zástupců; situace, kdy (příslušné) děti a žáci nespádají do cílové skupiny programu; obtíže při dodání potřebných dokumentů pro čerpání podpory zákonnými zástupci; a dále nástup do školy

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

v průběhu školního roku. Odpovědi na tuto i předchozí otázku jsou argumentem pro posílení spolupráce s neziskovými organizacemi a dalšími aktéry v jednotlivých obcích, kteří mohou podpořit zájem rodičů o program a dodání potřebných dokumentů. Vyplývá z nich též potřeba využití kombinace programů pro pokrytí více cílových skupin, nebo úpravy podmínek programů.

Počet respondentů, kteří uvedli nějaké důvody pro nečerpání podpory, byl citelně vyšší než počet respondentů, kteří sdělili, že obědy všem potřebným ve školním roce 2021/2022 nejsou zajištěny. Je to zřejmě proto, že otázka popsaná v tab. 13 byla zaměřena do současnosti (na běžící školní rok), zatímco následující otázku lze vztáhnout i k dřívějším obdobím.

Tab. 14. Důvody, proč není vyhověno všem potřebným

Jaké byly nejčastější důvody, proč neobdrželi podporu obědů zdarma všichni potřební?	Karlovarský kraj (podíl a počet odpovědí)	Ústecký kraj (podíl a počet odpovědí)
ze strany rodičů nebo zákonných zástupců nebyl projevěn zájem	53 % (21)	40 % (28)
děti či žáci, žačky nespádají do cílových skupin programů	63 % (25)	30 % (21)
rodiče nebo zákonní zástupci nestihli dodat potřebné dokumenty	25 % (10)	13 % (9)
(...) začali navštěvovat školu během roku a podporu nebylo možné zařídit	23 % (9)	14 % (10)
jiné důvody, proč rodič nedodal dokumenty („ <i>RODIČE dětí jsou nezodpovědní, a i přes veškerou podporu ze strany školy nejsou schopni vyřídit žádost na ÚP</i> “; „ <i>zákonný zástupce by zájem měl, ale chce, aby se vše vyřídila škola</i> “; „ <i>nedostatečné informace zákonných zástupců ze strany UP</i> “)	5 % (2)	1 % (1)
jiné důvody pro pozdní identifikaci potřeby („ <i>až po uzavření přihlášky jsme zjistili potíže v dalších rodinách</i> “; „ <i>rodiče si žádosti začali zajišťovat až se začátkem školního roku, kdy je jiní rodiče informovali, že naše MŠ poskytuje obědy o škol</i> “; „ <i>Žáci, kteří nastoupili do 1. třídy - neznáme prostředí</i> “)	3 % (1)	3 % (2)
jiné („ <i>Rodiče berou program jen jako další možnost čerpání sociálních dávek a sami se nijak nesnaží svou situaci zlepšit.</i> “; „ <i>Velká absence, problémová školní docházka a nezájem rodičů</i> “, „ <i>rodiče nespoupracují se školou a neposílají děti řádně do školy</i> “, „ <i>rodiče musí se školou spolupracovat a včas odhlašovat obědy, dítě nesmí mít neomluvené hodiny</i> “)		4 % (3)
neúčast v programu z jiného důvodu („ <i>Již neposkytují.</i> “; „ <i>Škola letos nezažádala.</i> “; „ <i>Nebyl vypsan program, se kterým jsme měli zkušenosti.</i> “)		4 % (3)
nemožnost školy zasáhnout do volby žáků („ <i>Seznam zapojených žáků zasílá Úřad práce. My, jako škola nemáme možnost ovlivnit seznam zapojených.</i> “; „ <i>škola neměla vliv na výběr dětí, záleželo vždy na ÚP</i> “)		3 % (2)
omezení počtu podpořených osob ze strany poskytovatele („ <i>Projekt je pilotní (od 1.9. do 31.12.2021), proto byl ze strany partnera, neziskové společnosti Člověk v tísni, která projekt administruje, určen konkrétní počet dětí, které se mohou zatím projektu účastnit, pokud bude projekt prodloužen, počítáme s navýšením počtu zapojených dětí.</i> “; „ <i>Projekt je pilotní a byl omezen počet podpořených dětí na 10 pro naši školu.</i> “)	3 % (1)	1 % (1)

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

jiné vyjádření nesouladu s cílovou skupinou programu („ <i>Rodiče nesplňovali podmínku hmotné nouze</i> “)	3 % (1)	
obavy ze stigmatizace („ <i>stud před požádáním o dotaci</i> “)	3 % (1)	
„ <i>zatím obědy zdarma pro 1 žáka ZŠ procesujeme, ještě nemáme rozhodnutí</i> “	3 % (1)	

Spolupráce s partnery při výběru dětí/žáků k podpoře

Výběr a „nábor“ dětí a žáků do programu může být kromě publicity mezi rodiči příznivě ovlivněn také spoluprací s dalšími aktéry. Spolupráce s neziskovými organizacemi a obcemi/městskými úřady však není příliš častá – celkem za všechny školy dohromady ji deklaruje přibližně 25 % respondentů.

Tab. 15. **Spolupráce s partnery**

	Spolupracovali jste při výběru dětí, žáků a žaček s nevládními neziskovými organizacemi nebo s obcí/městským úřadem?					
	Karlovarský kraj (podíl a počet odpovědí)			Ústecký kraj (podíl a počet odpovědí)		
	MŠ	MŠ a ZŠ	ZŠ	MŠ	MŠ a ZŠ	ZŠ
Ne	87 % (13)	83 % (5)	74 % (20)	75 % (9)	52 % (11)	80 % (35)
Ano, s neziskovou organizací			11 % (3)	25 % (3)	10 % (2)	7 % (3)
Ano, s neziskovou organizací a obcí/městským úřadem	7 % (1)		7 % (2)		15 % (3)	
Ano, s obcí/městským úřadem	7 % (1)	16,7 % (1)	7 % (2)		24 % (5)	14 % (6)

Okolnosti a přínosy zařazení do programu

Přínosy obědů zdarma vyhodnocujeme společně napříč oběma kraji. S výjimkou jedné položky u všech dalších přesahuje podíl příznivých hodnocení podíl hodnocení nepříznivých. Mírně vyšší podíl respondentů, kteří s výrokem nesouhlasí, je u zlepšení školního prospěchu/připravenosti dětí do škol. Ale i u této otázky více než 30 % respondentů přínos vidí. U výroků, týkajících se zlepšení vztahů ve školních kolektivech, zlepšení účasti na odpoledních aktivitách a zlepšení výsledků vzdělávání/připravenosti dětí do škol také poměrně velká část respondentů nevěděla, co odpovědět, nebo se jich otázka netýkala.

Naprostá většina respondentů zcela souhlasí či spíše souhlasí s výroky, které se týkají průběhu poskytování obědů zdarma, tj. s výroky, že **žáci s obědy zdarma nebyli vyčleněni ve školní**

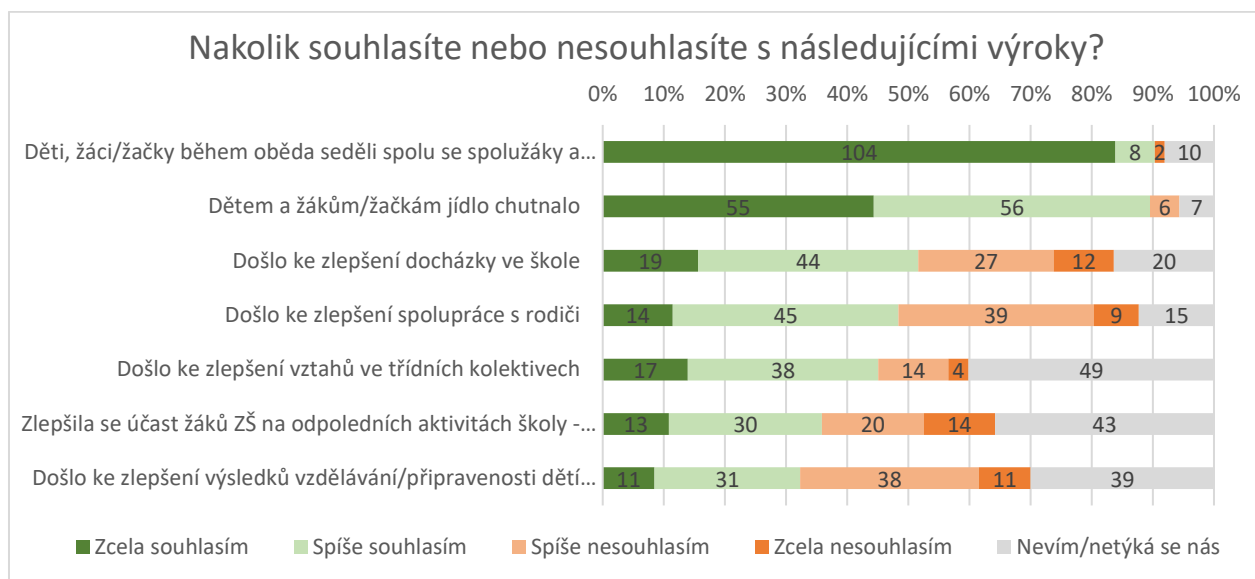
Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

jídlně, a že jim **jídlo chutnalo**. Mírně více než polovina respondentů zcela nebo spíše souhlasí s tím, že obědy zdarma zlepšily docházku ve škole, což je jedním z hlavních argumentů pro realizaci těchto programů. Téměř 50 % respondentů vidí zlepšení spolupráce s rodiči.

V tab. 16 je popsáno hodnocení přínosů společně za pět sledovaných oblastí týkajících se vzdělávání (docházka, spolupráce s rodiči, vztahy v třídních kolektivech, účast na odpoledních aktivitách, zlepšení výsledků/připravenosti do škol). Celkově **zhruba 2/3 respondentů pozorují přínos alespoň v jednom z pěti sledovaných aspektů**, zhruba 1/3 respondentů přínos nevidí žádný, nebo neví/aspekty se na ně nevztahují.

Graf 5. Přínosy a okolnosti poskytování obědů zdarma

Tab. 16. Celkové hodnocení přínosů v sledovaných aspektech

	Počet položek s hodnocením přínosu, ve kterých respondent uvedl „zcela souhlasím“ nebo „spíše souhlasím“					
	Karlovarský kraj (podíl a počet odpovědí)			Ústecký kraj (podíl a počet odpovědí)		
	MŠ	MŠ a ZŠ	ZŠ	MŠ	MŠ a ZŠ	ZŠ
žádný přínos nebo neví	27 % (4)	20 % (1)	44 % (12)	42 % (5)	29 % (6)	25 % (11)
přínos v jednom aspektu	20 % (3)	60 % (3)	22 % (6)	17 % (2)	10 % (2)	11 % (5)
přínos ve dvou aspektech	20 % (3)		4 % (1)	17 % (2)	5 % (1)	11 % (5)
přínos ve třech aspektech	20 % (3)		7 % (2)	17 % (2)	10 % (2)	5 % (2)
přínos v čtyřech aspektech	13 % (2)	20 % (1)	11 % (3)	8 % (1)	24 % (5)	20 % (9)
přínos v pěti aspektech			11 % (3)		24 % (5)	27 % (12)

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

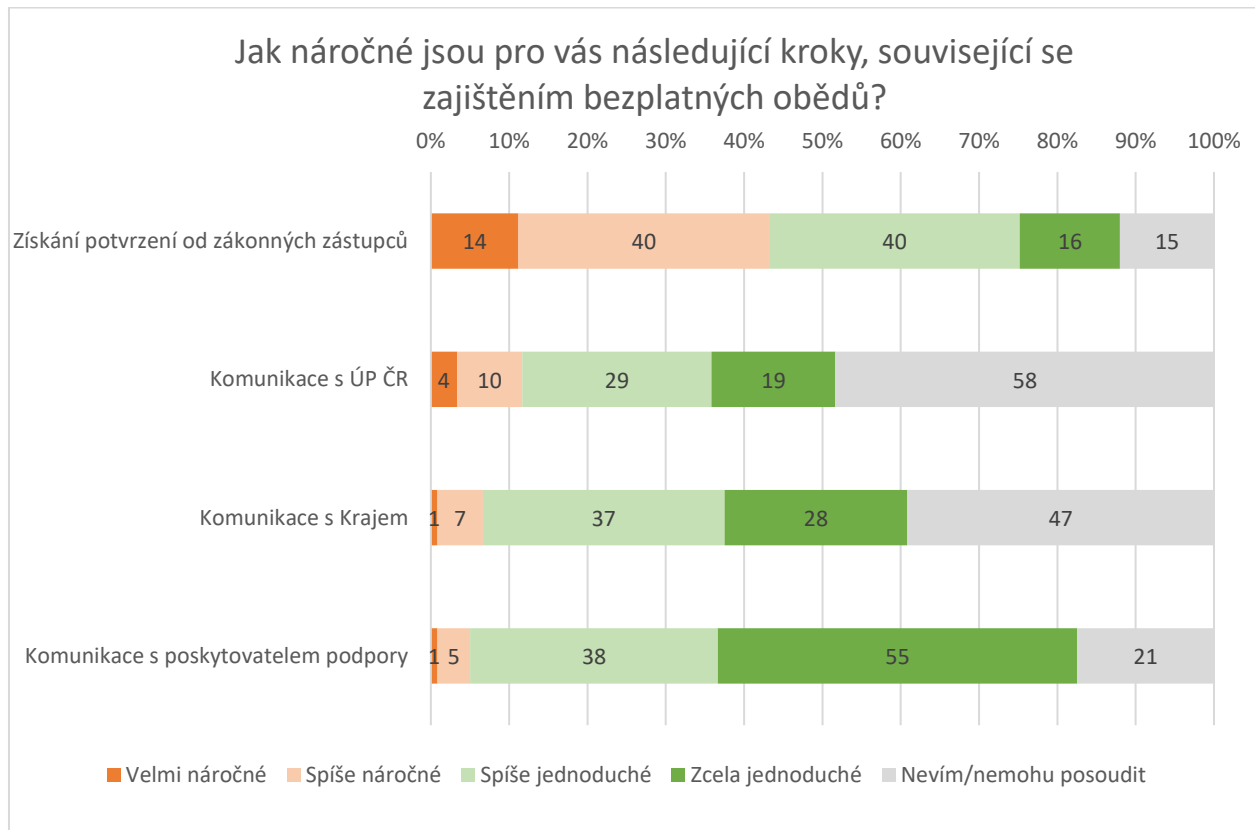

Náročnost zajištění obědů zdarma pro školy

U většiny aspektů, posouzených v této položce dotazníku, hodnotí respondenti náročnost převážně jako spíše jednoduchou nebo zcela jednoduchou. Zhruba stejným dílem respondentů je považováno za snadné a za obtižené získání potvrzení od zákonných zástupců (32 % respondentů říká, že je tento krok spíše náročný, 11 % velmi náročný).

Graf 6. Náročnost zajištění obědů zdarma

Pokračování se zajištěním obědů zdarma v následujícím školním roce

Počet škol, které zapojení do programu v dalších letech již v okamžiku vyplnění dotazníku (listopad–prosinec 2021) nezvažují, je relativně nízký. Tuto odpověď je vhodné dát do kontextu také s tím, že podle téměř 30 % respondentů a odpovědi na jednu z úvodních otázek výzkumu u nich ve škole nejsou žáci, kteří by potřebu podpory obědy zdarma potřebovali, a tito pak účast v programu také nezvažují. Dále existuje citelná skupina škol, které ještě nejsou o zapojení do programu v dalším roce rozhodnuty. Je vhodné na tyto skupiny škol zaměřit další pozornost, aby byly na školách s takovou potřebou obědy zdarma poskytovány.

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

Tab. 17. Zajištění obědů zdarma v dalším školním roce

	Zvažujete se do projektu zajištění obědů zdarma zapojit s vaší školou od příštího školního roku?					
	Karlovarský kraj (podíl a počet odpovědí)			Ústecký kraj (podíl a počet odpovědí)		
	MŠ	MŠ a ZŠ	ZŠ	MŠ	MŠ a ZŠ	ZŠ
Ano	87 % (13)	83 % (5)	74 % (20)	58 % (7)	76 % (16)	84 % (37)
Ne		17 % (1)	7 % (2)		10 % (2)	
Nevím	13 % (2)		19 % (5)	42 % (5)	15 % (3)	16 % (7)

Návrhy na úpravu systému obědů zdarma

Zhruba 1/3 respondentů, kteří tuto část dotazníku vyplňovali, se k otázce nevyjádřila nebo neví. Další část respondentů explicitně uvedla, že změny nevyžadují nebo že jsou se současným nastavením spokojeni. V této skupině dvě školy využívají kombinaci programů, dvě program MPSV, 21 těchto škol uvedlo jako užívaný program Women for Women. To naznačuje, ve shodě s dalšími odpověďmi, že s tímto programem jsou školy nejspokojenější.

Další častá odpověď se týkala cílových skupin programu. Šlo zejména o výroky navrhuující zapojení osob ve špatné finanční situaci, bez ohledu na čerpání dávek hmotné nouze („*Naši zákonní zástupci, ač evidentně sociálně slabí nedosahují na dotaci! Podmínky jsou přísné.*“; „*Zařadit také děti samoživitelů, kteří nepobírají dávky hmotné nouze, ale jejich příjem je nízký.*“, „*Zjednodušit kritéria (ne jen pro hmotnou nouzi), zjišťování, zda je rodič na hmotnou nouzi, neposuzovat stav, který nastane za půl roku*“³). Některé výroky byly neadresné („*Přehodnotit kritéria - kdo může na tuto pomoc skutečně dosáhnout.*“; „*Širší okruh dětí.*“), jiné navrhovaly podpořit další skupiny (pěstounské rodiny, rodiny s dočasnými problémy, hraničními příjmy, více dětmi v rodině, rodina s příspěvkem na bydlení, děti v MŠ⁴). Několik respondentů se vyjádřilo pro zavedení obědů zdarma pro všechny děti a žáky (např. „*Obědy zdarma pro všechny žáky a děti*“, „*Obědy (stravování) zdarma pro všechny děti zapsané k předškolnímu vzdělávání v naší MŠ*“, „*Finský model: obědy zdarma všem dětem.*“)

Někteří respondenti navrhovali, aby o zařazení do programu mohla rozhodnout škola (např. „*Možnost vytipovat žáky přímo školou.*“, „*možnost zařadit dítě do programu na základě výběru školy.*“, „*Výběr dětí ve spolupráci s mateřskou školou, nepodmiňovat jen hmotnou nouzi, postihnout širší skupinu...*“, „*Hledisko hmotné nouze by nemělo být jediným kritériem, ponechala bych zde posouzení školy, zda rodina tuto pomoc potřebuje a taky ji bude plně využívat. Škola zná nejlépe rodinné prostředí a aktuální finanční možnosti zákonných zástupců.*“; „*Kombinace výběru žáků přes Úřad práce a doporučení ze strany školy, která situaci v rodinách dokáže lépe posoudit.*“, „*Zjednodušit proces, rozhodování nechat v kompetenci ředitele školy.*“).

³ Jestliže je rozhodné období červen/září pro 1. pololetí školního roku a leden pro 2. pololetí školního roku.

Několikrát se objevil motiv zjednodušení („Zjednodušení agendy“, „Zmírnit administrativní zátěž škol i rodičů.“), případně i ve smyslu posílení role dalších aktérů ve výběru dětí/žáků pro podporu („Nevím, asi bych uvítala jednodušší pravidla pro rodiče a větší pomoc úřadů s vyhledáním potřebných dětí podle pravidel podpory. Je těžké ptát se rodičů, zda pobírají nějaké dávky. Ale mluvím za situaci v roce 2018, aktuální situaci neznám.“; „Měl by podklady pro výběr žáků dávat sociální odbor- neznáme dávky atd....“, „Výběr žáků zajišťuje Úřad práce“, „Zapojení žáků dle evidence UP bez nutnosti žádosti ZZ.“, „Neposuzovat, zda pobírá dávky v hmotné nouzi, ale jaký je skutečný příjem rodiny nebo rodiče samoživitele. Někdy rodič co chodí do práce a snaží se má míň než ten, kdo dlouhodobě pobírá dávky a nesnaží se. Vhodná by byla spolupráce se sociálním odborem, který má místní praktickou zkušenost s jednotlivými rodinami, než úřad práce, který posuzuje potřebnost rodiny.“). Objevil se návrh převedení správy programu ze školy jinam („Role školy by měla být pouze v tom, aby vytipovala žáky, kteří by možná potřebovali využít podobné projekty. Vedení administrativy, práce s rodiči i těmito dětmi, by již měla být na někom jiném.“).

Další výroky souvisely s obdobím podpory a termíny, ve smyslu zapojení do programu během roku („Možnost včlenit žáka do projektu dříve než za pololetí. Když se přistěhují během daného období, nemají nárok na oběd.“, „doporučujeme pro zařazení dítěte do projektu posouzení nároku i za měsíc září vzhledem k zahájení školního roku“), možnosti využít prostředky zpětně („Možnost úhrady vzniklých dluhů. (...)“), jeden výrok byl nejasný („Květnový termín je "šibeniční", úřady práce by měly motivovat potřebné k užší komunikaci se školou/ žadatelem - škola nemá informace o potřebnosti zákonných zástupců žáků.“)

Jednotlivě pak respondenti uvedli další návrhy, např. návrhy rozšířit program Women for Women na mateřské školy⁴, dokládat více potřebnost, více informovat o programu („Propagace programu, ve kterém je škola zapojena, zejména formou ústního podání při konání zahajovacích třídních schůzek na začátku školního roku.“; „Větší informovanost rodičů o této možnosti, bylo by určitě více zájemců“); identifikovat jednoznačněji, kdo má na podporu nárok. Ekonomických souvislostí se týkal výrok „Změna v systému - nelze řešit objednané, zaplacené, ale neodebrané obědy.“. Nedostatečnou zpětnou vazbu uvádí tato zkušenost: „je řada zákonných zástupců - samoživitelů, kteří jsou na hranici pro přiznání hmotné nouze - nepatří do cílové skupiny, ale jejich životní úroveň a finanční možnosti na úhradu úplaty a stravného v MŠ je pro ně velmi zatěžující. Při přijetí dětí k předškolnímu vzdělávání nově příchozí zákonné zástupce informuji o možnosti bezplatného stravování, chybí mi zpětná vazba jejich komunikace s jednotlivými referenty UP- nedostatečná informovanost - moje reflexe.“ Některé výroky byly konstatování, např. že škola žádá kvůli migraci rodičů vždy po jednotlivých pololetích, že rodiče se za čerpání podpory často stydí).

Ve vazbě na další podmínky podpory byly výroky: „Rodiny dětí, které nemají zajištěnu kvalitní stravu většinou dávají peníze jinam než do vzdělávání svého dítěte. Je potřeba změnit systém dávek. Dávky pouze pro rodiny, které posílají děti řádně do školy.“, „Já jsem se spoluprací ze strany Women for women spokojen. Jen mi vadí, že si někteří rodiče nárokují pomoc jako další

⁴ Toto se již v podstatě stalo, obědy zdarma v MŠ z programu MŠMT jsou vypsány od roku 2021, distribuce je opět předpokládána přes neziskové organizace, v tuto chvíli s omezením pouze na Karlovarský a Ústecký kraj.

sociální dávku, která jim bude automaticky přiznána. Jen natáhnou ruku pro další pomoc. Přijdou opilí, smrdí cigaretami a chtějí ode mne zařídít obědy zdarma. Takovýto postup já nepodporuji.“ nebo "Propojit stravování v MŠ zdarma s: 1. povinností denní prezenční docházky, 2. s lepší spoluprací a komunikací rodičů se školou, s okamžitým omlouváním v případě nepřítomnosti, 3. s aktivním zájmem o vzdělávání dětí i při např. distanční výuce, 4. se zapojením terénních pracovníků neziskových organizací, kteří pomohou nejen s vytipováním potřebných dětí, ale i s prací v terénu - v odloučených lokalitách či přímo v rodinách některých podpořených dětí."

Tab. 18. Návrhy na úpravy programu – širší kategorie

Jaké změny v podpoře dosažitelnosti stravování v předškolních a školních zařízeních všem potřebným dětem/žákům a žačkám byste navrhovali pro příští roky?	Karlovarský kraj (podíl a počet odpovědí)	Ústecký kraj (podíl a počet odpovědí)
nevyjádřili se k otázce (ponechali prázdné či proškrtnuté), nebo neví	40 % (19)	40 % (31)
nepožadují změny nebo vyjádřili spokojenost se současným nastavením	13 % (6)	25 % (19)
úprava cílových skupin programu	28 % (10)	13 % (10)
zjednodušení administrativy, výběru žáků, zapojení dalších organizací	10 % (5)	6 % (5)
možnost výběru dítěte do programu školou	13 % (6)	1 % (1)
výroky týkající se období podpory, termínů apod.	6 % (3)	3 % (2)
obědy zdarma pro všechny děti	0	6 % (5)
další různé návrhy (jmenované 1-2 respondenty)	8 % (4)	18 % (14)

Hlavní závěry a doporučení

Základní školy a mateřské školy v obou krajích využívají různých formálních i neformálních postupů, jak zajistit dětem obědy zdarma. Nejčastěji popsána byla zkušenost s využitím programu Women for Women, o.p.s., dále pak MPSV a MŠMT, následované programem Drab Foundation. Využívány jsou i další programy, např. organizací Patron dětí z. s., Člověk v tísni, Nadace České spořitelny, oblastní charity, jiných neziskových organizací, neformální možnosti (sponzorský dar) a alternativní postupy (podpora zřizovatele). Nejčastěji jednotlivé školy využívají pouze jeden program obědů zdarma, čímž nemohou pokrýt celou širší skupin žáků, kteří by obědy zdarma potřebovali. To se týká zejména programu MPSV, kde podmínka hmotné nouze neumožňuje poskytnout podporu žákům z rodin, kde rodiče přes špatnou finanční situaci dávky hmotné nouze nečerpají.

Doporučení: *Je vhodné, aby kraje školám poskytly informaci o tom, jaké hlavní programy jsou pro daný školní či kalendářní rok zajišťovány, a na jaké cílové skupiny jsou zacíleny – jak se doplňují a překrývají. Zároveň doporučujeme, aby kraje ve spolupráci s MŠMT a MPSV zajistily pro uživatele programů informovanost o výsledcích výzev na daný rok, tj. zejména na které organizace se lze obracet, jestliže škola má záměr obědy zdarma podpořit. Cíleně by mělo být podporováno využití i těch programů, které nevyžadují režim čerpání dávek hmotné nouze rodičem.*

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

V seznámení škol s programy obědů zdarma hrají hlavní roli informace od krajských úřadů, doplněné dále informacemi z médií (tisk, sociálních sítí, internetu), od neziskových organizací a od zřizovatele.

Doporučení: *Vhodné je řešit nastavení toku informací nejen mezi KÚ a školami, ale i KÚ a zřizovateli škol. V Ústeckém kraji je vhodné zvážit vyšší informovanost škol ze strany KÚ.*

Většina respondentů vnímá základní důvody k poskytnutí podpory tak, jak jsou již v programu MŠMT a MPSV koncipovány (špatná finanční situace rodiny, hmotná nouze). Někteří respondenti uvádí vnější okolnosti, např. zda žák žije v neúplné rodině – špatná finanční situace se ale může týkat i úplných rodin. Respondenti navrhují doplnit podporu o rodiny v mimořádné životní situaci (např. ztráta práce, onemocnění v rodině, úmrtí v rodině, rozpad rodiny aj.) a některé další skupiny. Část respondentů cílové skupiny definuje pomocí kritérií, která nelze věcně spojit s nejlepším zájmem dítěte, ale s jinými zájmy, např. neplýtváním připravenou stravou, využitím zásluhovosti na straně rodiče, aktivním přístupem rodičů k řešení problémů, hodnocením spravedlnosti podpory v situaci, kdy rodiče finanční prostředky z jiných dávek užívají k financování závislostí apod.

Doporučení: *KÚ i další organizace komunikující o programech obědů zdarma by měly zdůrazňovat, že kritérium nejlepšího zájmu dítěte je klíčové: program se týká základních fyziologických potřeb dítěte, které nemizí v závislosti na tom, zda a nakolik je chování rodiče konstruktivní, nebo jak časté má žák absence. Zároveň je vhodné poskytnout školám podporu pro některé důsledky, které by tento postup mohl mít (např. právě neekonomičnost při nevyužití objednaných obědů). Nezahájení poskytování obědů zdarma žákům, kteří je viditelně potřebují, by mělo být posledním způsobem, jak problémy v této oblasti řešit.*

Téměř 40 % respondentů výzkumu odmítlo, nebo si nebyli jisti, zda se na jejich školách nachází děti či žáci s potřebou obědů zdarma. Finanční situace rodiny je charakteristikou, u které lze předpokládat tzv. normální rozdělení. Téměř na všech běžných školách (např. mimo školy placené, nebo jiným způsobem výběrové, co se socioekonomického statusu žáků týká) se tak nejspíše nalézají žáci z rodin jak s průměrnou, tak s lepší (nadprůměrně dobrou) i horší (nepříznivou) finanční situací. Je tak sporné, zda je možné, že by na 40 % škol v Karlovarském kraji a Ústeckém kraji nebyl program pro nikoho užitečný. Výraznější podcenění potřeby obědů zdarma je nyní nejspíše v mateřských školách, kde je podíl respondentů nevnímajících potřebu obědů zdarma nejvyšší. Školy, které program poskytují, dále ne vždy o programu šířejí informují rodiče, málo častá je také spolupráce s obecním úřadem nebo neziskovými organizacemi při výběru dětí/žáků pro podporu.

Doporučení: *V komunikaci o obědech zdarma je vhodné vždy zřetelně definovat, kdo vše má na program nárok, aby se předešlo tomu, že si školy spojují program s podmínkami, které v něm neexistují. Je vhodné, aby školy o nabídce kvalitně informovaly všechny rodiče a nevytvářely si vlastní předpoklady o tom, zda u nich ve škole někdo tuto podporu v daný okamžik potřebuje. Výchozí pro úvahu školy má být skutečnost, zda jsou ve škole děti či*

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

žáci, kteří nechodí na obědy, chodí na ně nepravidelně, kde jsou rodiče v prodlení s platbou za obědy, kde již rodiče žádají o zproštění platby za obědy apod. Na mateřské školy má smysl cílit výrazněji, protože v programu MŠMT je zapojení MŠ v Ústeckém a Karlovarském kraji do obědů zdarma nové a tyto zařízení vnímají potřebu obědů zdarma výrazně méně často, než základní školy. Je potřeba zdůrazňovat školám, že obědy zdarma je třeba řešit i v situace, kde je počet potřebných žáků velmi nízký – byť jich je ve škole pouze pár. Pro nízké počty zapojených žáků by měly být pravidla programů připraveny s přiměřenými administrativními nároky. Zároveň je vhodné školy informovat, že ve specifických případech je možné a zřejmě i flexibilnější využití dalších možností financování obědů zdarma (např. sponzorsky, z vlastního fondu školy, s podporou lokální neziskové organizace, z fondu zřizovatele).

Nadpoloviční část respondentů výzkumu (62,5 %) se domnívá, že v jejich školách **není zajištěn ve školním roce 2021/2022 oběd zdarma pro všechny**, kdo jej potřebují. Jako hlavní příčiny udávají respondenti neprojevení zájmu ze strany rodičů či zákonných zástupců; nesoulad cílových skupin programu se skupinami žáků, kteří program potřebují; nedodání potřebných dokumentů rodiči, případně nástup dítěte v průběhu školního roku.

Doporučení: *Školy by měly být podpořeny i v kombinovaném využití programů, aby zajistily potřeby všech dětí docházejících do škol, které nezískávají obědy. Vhodné je také prosazovat (např. v komunikaci s MŠMT, MPSV aj.) informaci o skupinách, které nyní na podporu nezískají nárok – např. při přechodu mezi školami během roku, a u programu MPSV děti z rodin s nízkým příjmem, mimo režim hmotné nouze⁵.*

U organizací, které se do programu zatím nikdy nezapojily, jsou jako hlavní důvody udávány obtíže s identifikací rodičů, kteří potřebují obědy uhradit, nezájem nebo nízký zájem rodičů a názor, že řešení obědů je kompetencí (záležitostí) rodiče. U škol, které v minulosti program čerpaly, ale později od něj odstoupily, je nejčastějším důvodem nezájem nebo velmi malý zájem rodičů; nepravidelná docházka dětí na obědy; obtíže s doložením práva na využití nabídky zákonným zástupcem.

Doporučení: *Protože školy velmi často uvádí nejistotu, jak identifikovat žáky s potřebou podpory obědy zdarma, je vhodné jim poskytnout v této oblasti další metodickou podporu. Lokální spolupráce napříč různými relevantními aktéry (sociální služby, neziskové organizace, obec, Úřad práce, sociální pedagog, školní asistent) může umenšit některé překážky, např. obtíže zákonných zástupců s doložením všech potřebných podkladů, vysvětlení přínosů programu. Postup v situaci, kdy škola vidí potřebu (dítě/žák se ve škole nestravuje a má to nepříznivý vliv na jeho vzdělávání), ale rodič o podporu nežadá, by měl být v zájmu žáka aktivní. Dále je vhodné mít připraven postup tam, kde je kapacita některého programu vyčerpána.*

---

⁵ V případě programu MPSV lze podporu převést, ale pouze u škol, které již jsou do programu zapojeny.

Nejpříznivější je hodnocení administrativní náročnosti programů Women for Women o.p.s. V aspektu náročnosti výběru dětí a žáků/žaček do programu je opět příznivé hodnocení programu Women for Women o.p.s., spíše nejednoznačné je v tomto ohledu hodnocení podmínek programu MPSV. Přínosy popsané respondenty relativně dobře korespondují s dřívějšími zjištěními (Median, 2017) v oblasti posílení školní docházky (zcela nebo spíše souhlasí více než 50 % respondentů), ale i u zlepšení výsledků vzdělávání/připravenosti dětí do škol (>30 %) a zlepšení vztahů ve třídních kolektivech (>40 %). Výzkum nově poukazuje na přínos ve zlepšení vztahu školy se zákonnými zástupci dítěte (téměř 50 %). Zhruba 1/3 škol deklaruje také zlepšení v účasti na odpoledních aktivitách. Podle cca 90 % respondentů obědy dětem spíše nebo zcela chutnají a děti v programu během oběda sedí spolu se svými spolužáky, nejsou nijak odděleni.

Doporučení: *Podle zkušenosti škol nejsou obědy zdarma všespásné – někteří respondenti přínosy do oblasti výsledků a průběhu vzdělávání nepozorují, nebo je nejsou schopni posoudit. 2/3 respondentů ale vidí jeden až pět různých sledovaných přínosů, mimo samotný fakt, že se děti a žáci ve škole nasytí. Doporučujeme v komunikaci o programech využít to, že výzkumy opakovaně na přínos obědů zdarma poukazují.*

Zkratky

KÚ KvK	Krajský úřad Karlovarského kraje	PŠD	Povinná školní docházka
MAP	Místní akční plán	RC	Regionální centrum OCZ
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky	SSZ	Správa sociálního zabezpečení
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí	SVL	sociálně vyloučená lokalita
MŠ	mateřská škola	ŠD	Školní družina
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy	TU	třídní učitel
NNO	Nestátní nezisková organizace	ÚK	Ústecký kraj
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí	ÚP	Úřad práce
OSZ	Odbor pro sociální začleňování (Agentura), MMR	ZŠ	základní škola

Literatura

Median. (2017). *Obědy zdarma v předškolním a základním vzdělávání: analýza současného stavu, bariér využívání programu, postojů veřejnosti a zúčastněných aktérů.* <https://osf.cz/publikace/obedy-zdarma-v-predskolnim-a-zakladnim-vzdelavani/>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2020). *MPSV upozorňuje na možnost zapojení se do projektů „Obědy do škol“ pro školní rok 2020/2021* [tisková zpráva]. https://www.mpsv.cz/documents/20142/1248138/17_04_2020_TZ_Obedy_do_skol_2020_2021.pdf/29d4f14b-ca90-f4aa-ae31-d2f3ee582069

Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2021). *Výzva číslo 30_21_011 k předkládání žádostí o podporu v rámci operačního programu potravinové a materiální pomoci.* https://www.kr-ustecky.cz/assets/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1753489

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (nedat.-a.). *Výsledky „dotačního programu pro nestátní neziskové organizace k podpoře školního stravování žáků základních škol“ pro rok 2016.* <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vysledky-dotacniho-programu-pro-nestatni-neziskove?highlightWords=stravov%C3%A1n%C3%AD+v%C3%BDsledky>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (nedat.-b.). *Vyhlášení výsledků dotačního programu pro nestátní neziskové organizace k podpoře školního stravování žáků základních škol pro rok 2017.* <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vyhlaseni-vysledku-dotacniho-program-pro-nestatni-neziskove>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (nedat.-c.). *Vyhlášení výsledků dotačního programu "podpora školního stravování žáků základních škol na rok 2018".* <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vyhlaseni-vysledku-dotacniho-programu-podpora-skolniho>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (nedat.-d.). *Vyhlášení výsledků výzvy pro nno "podpora školního stravování žáků základních škol na rok 2020".* <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vyhlaseni-vysledku-vyzvy-pro-nno-podpora-skolniho-stravovani?highlightWords=podpora+%C5%A1koln%C3%ADho+stravov%C3%A1n%C3%AD>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (nedat.-e.). *Vyhlášení výzvy pro nestátní neziskové organizace "podpora školního stravování žáků základních škol na rok 2019.* <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vyhlaseni-vyzvy-pro-nestatni-neziskove-organizace-podpora>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (nedat.-f.). *Vyhlášení výzvy pro podávání žádostí o poskytnutí dotace nestátním neziskovým organizacím „podpora školního stravování dětí mateřských škol v karlovarském a ústeckém kraji na rok 2021“ (Č.J.: MSMT-4121/2021-2).* <https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/vyhlaseni-vyzvy-pro-podavani-zadosti-o-poskytnuti-dotace>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2020). *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+.* https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf

Ústecký kraj. (nedat.) MPSV – obědy do škol. <https://www.kr-ustecky.cz/mpsv-obedy-do-skol/ds-100508/archiv=0>

Women for Women. (nedat.). *Obědy pro děti.* <https://women-for-women.cz/obedy-pro-deti-2/>

Zákon 111/2006 Sb. (2006). *Zákon o pomoci v hmotné nouzi.* <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-111/zneni-20220201>

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.